ลิลิตพระฦๅ

หลวงศรีมโหสถ

ประพันธ์เมื่อ จุลศักราช ๑๒๑๘

เจ้าภาพพิมพ์เป็นบรรณาการ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

หลวงนฤยุติสัณหพาท

(ชาย นาควิเชตร์)

ณ วัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๐๑

คุณชิงใจ มหาก

มอบให้หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

9 / มีนาคม / 2548

คำปรารภ

การที่คณะเจ้าภาพได้จัดพิมพ์หนังสือ "ลลิตพระภา" ช่วยในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงนฤยุตติสัณหพาท (ชาย นาควิเชตร์) แก่ท่านที่เคารพนับถือมิตรสหายรวมตลอดถึง บรรดาญาติของท่านผู้วายชนม์ครั้งนี้ หาได้ลืมระลึกถึงการพิมพ์หนังสือพระธรรมคำสั่งสอนและคำสวดมนต์ภาวนา พระคาถาต่าง ๆ ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอันเป็น ประเพณีที่เจ้าภาพในการฌาปนกิจปฏิบัติกันอยู่โดย แพร่หลายแล้วนั้นเสียมิได้ และบางท่านอาจมีความคิดเห็นว่าการจัดพิมพ์หนังสือ "ลลิตพระภา" ที่ท่านกำลังอ่านอยู่ขณะนี้ ช่วยในงานอันถือว่าเป็นวาระที่ทุกท่านที่ได้กรุณามาเป็นเกียรติแก่ท่านผู้วายชนม์กำลังอยู่ในภาวะเศร้าโศรกเนื่องแต่ความอาลัยเสียดาย และระลึกถึงท่านผู้วายชนม์อยู่นั้นว่าเป็นการกระทำที่ตรงข้ามกับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในงานนักหนา คณะเจ้าภาพผู้จัดพิมพ์ขอประทานกราบเรียน ถึงมูลเหตุที่ทำให้มีการจัดพิมพ์หนังสือ "ลลิตพระภา" ช่วยครั้งนี้ด้วยความเคารพ ดังนี้

หนังสือ "ลลิตพระภา" เล่มนี้ เป็นบทประพันธ์ของคุณปู่ของท่านผู้วายชนม์ ได้ประพันธ์ขึ้นเมื่อครั้งรับราชการอยู่ในสมัยพระบาท-สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ขณะมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงศรีโหสถ (ชื่อเดิมมหากลัด) ส่วนคำโคลงฉบับผนวกเกี่ยวกับเรื่องรามเกียรติ์นั้นได้ประพันธ์ขึ้น เมื่อมีบรรดาศักดิ์เป็นพระราชครูพิเชต

ซึ่งปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกวัดพระศรีรัตนศาสดารามปัจจุบันนี้ แต่เฉพาะ "ลิลิตพระภา" นี้ นอกจากจะมีอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรแล้ว ก็ยากที่จะหาอ่านจากที่อื่นได้ เพราะจากปีที่ได้ประพันธ์ไว้ถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลา ๑๐๒ ปีแล้วประการหนึ่ง

กับเมื่อท่านผู้วายชนม์ยังมีชีวิตอยู่ ได้เคยปรารภอยู่เนือง ๆ ว่าหนังสือ "ลิลิตพระภา" ที่คุณปู่ของท่านได้เคยประพันธ์ไว้ในรัชกาลที่ ๔ นั้น เป็นบทประพันธ์ที่เก่าเรื่องน่าอ่านและชอบด้วยเหตุผลในสมัยนั้น แม้ในสมัยปัจจุบันนี้ก็ไม่ถึงกับขาดรสนิยมเสียทีเดียว เพราะมีทั้งเรื่องตลกขบขัน บทโศรก บทรักอันลึกซึ้ง แต่ท่านเสียดายว่าน่าจะสูญสิ้นไปในไม่ช้านักหากไม่มีผู้ใดจัดพิมพ์ขึ้นอีก ท่านปรารภด้วยว่าหากท่านมีโอกาสพิมพ์หนังสือเป็นของชำร่วยในกรณีใดๆก็ตาม ท่านก็จะพิมพ์หนังสือ "ลิลิตพระภา" นี้ ชำร่วยก่อนหนังสืออื่นอีกประการหนึ่ง

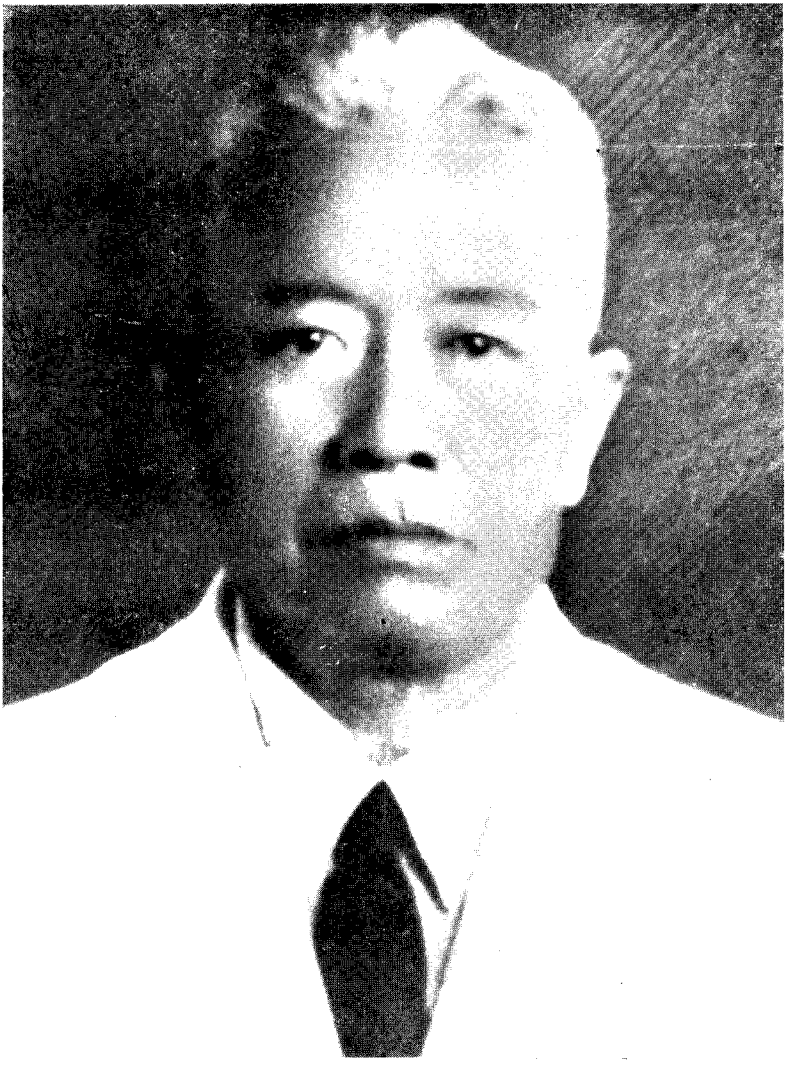
ด้วยเหตุดังกราบเรียนข้างต้นนี้ คณะเจ้าภาพเห็นพ้องกับความปรารภของท่านผู้วายชนม์ จึงตกลงพร้อมใจกันจัดพิมพ์หนังสือ "ลิลิตพระภา" ที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้ชำร่วยแก่ท่านที่เคารพนับถือ มิตรสหายและญาติของท่านผู้วายชนม์นี้ นอกจากเป็นการสนองเจตนาของท่านผู้วายชนม์แล้ว ยังเป็นการฉลองพระคุณอันล้นพ้นที่ท่านมีอยู่กับคณะเจ้าภาพด้วย หากการกระทำนี้ไม่ถูกต้องด้วยประการใด ๆ ก็ดี คณะเจ้าภาพ ขอรับ ความผิดพลาดนั้น สุดแต่ท่านผู้อ่านหนังสือ จะเห็นสมควร

แต่ถ้าหนังสือนี้จะเกิดคุณประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านในกรณีย์ใด ๆมากน้อยเพียงใดก็ดี คณะเจ้าภาพขออุทิศส่วนกุศลบุญราศีอันเกิดจากการที่ได้เผยแพร่บทประพันธ์ "ลิลิตพระภูา" นี้ให้เป็นผลสัมฤทธิ์แด่ท่านผู้วายชนม์ทั้งสิ้น

อนึ่ง เพื่อรักษาต้นฉบับของผู้ประพันธ์ไว้ให้สมบูรณ์ การพิมพ์ครั้งนี้จึงพิมพ์ตามต้นฉบับเดิมทุกประการ ไม่มีการแก้ไขตัวสะกดการันต์ เช่นคำว่า "รงงสฤษดิ์" อ่านว่า "รังสฤษดิ์" หรือ "ทงง" อ่านว่า "ทั้ง" "เลอศ์" หรือ "เลิศ์" อ่านว่า "เลิศ์" "ไภย" อ่านว่า "ภัย" "ภอ" อ่านว่า "พอ" และคำอื่น ๆอีก ขอท่านผู้อ่านโปรดเข้าใจตามนี้

ภรรยาและบุตรเจ้าภาพ

๒๖ มีนาคม ๒๕๐๑

หลวงนฤยุคิสัณหพาท

(ชาย นาควิเชตร์)

ชาตะ ๒๔๒๔ มรณะ ๒๕๐๐

ประวัติ

หลวงนฤยุติสัณหพาท
(ชาย นาควิเชตร์)

ชาตะ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๒๕

เป็นบุตรหลวงวุฒามาตย์ (นาค นาควิเชตร์) และนางวุฒามาตย์ (ปลั่ง) เกิดที่ตำบลเสาชิงช้า จังหวัดพระนคร (ซึ่งเป็นที่ทำการเทศบาลนครกรุงเทพในปัจจุบัน) หลวงนฤยุติสัณหพาท เป็นน้องชายร่วมบิดามารดากับพระสุจริตวินิจฉัย (เจริญ นาควิเชตร์)

รับราชการในกระทรวงยุติธรรม จนได้เป็นผู้พิพากษา และย้ายไปเป็นผู้พิพากษาประจำจังหวัดต่าง ๆ หลายจังหวัด จน พ.ศ. ๒๔๖๙ จึงได้ขอลาออกจากราชการ เพื่อรับพระราชทานบำนาญ

ถึงแก่กรรมด้วยโรคเบาหวาน เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๐๐ รวมอายุได้ ๗๑ ปี

ลิลิตพระฦา

หลวงศรีมโหสถ

แต่งเมื่อจุลศักราช ๑๒๑๘

ลิลิตพระฦา

ร่าย

๏ ศรีสวัสดิพิพัฒมงคล
ปรากฏกิตติกึกก้อง
กุลาหลห่อนฝืน
ขยันขยาดราชฤทธิ์
กรุงเทพมหานคร
มหินทรอโยทธยา
สุดประเสริฐสมบูรณ์
ฟูพ่องฟ้าฟุ้งขจร
เผด็จเดชดัษกรหมด
เกล้าภูวมณฑล
เพิ่มพูลผลภิญโญยศ
ล่เทือนท้องพสุธาดล
ขึ่นแขงแข่งข่มขาด
ทั่วทศทิศออกระยา
อมรรัตนโกสินทร์
มหาดิลกโลกยเลศ
อดุลยเดชเดื่องหล้า
ดุจทินกรกาจเกจ
เยิรยอยศจอมเจ้า
ล่รพล่กลล่มา

ประชาราษฎร์รื่นเกษม เปรมปราชเปรื่องธรณี
พระนครศรีโสภิศ ราชบุญฤทธิรังสรรค์
เวียงสวรรค์ปูนปาน ไพศาลล้ำเริงศุข
สนุกนั้วถ้วนหน้า บุญพระจอมเจ้าหล้า
เลอศล้ำฦๅชจร

โคลง ๔

๏ มหิศรโสภิศเพียง พันแสง
ส่องโลกยตลอดเขตรแขวง ขวังด้าว
อรินทรชยาดแชยง หย่อนยศ พระนา
ทุกเทศทุกไทท้าว ทบเทียมเคียมคัล
๏ เสนาะสนั่นเสียงอ่านเอ้อน อภิปราย
เพรงพร่ำพระฦๅชยาย ยศไว้
เชิงชวนชื่นหญิงชาย ชมชอบ ใจแฮ
เล่ห์รศสุคนธไล้ เลศล้ำคำขาน
๏ นิทานนิเทศไท้ ทำเทียบ ท่านแฮ
กลอนกล่าวราวเรื่องระเบียบ บอกแจ้ง
คมคำร่ำเรียงเรียบ รังสฤษดิ์
อุส่าห์สรรเสกแสร้ง สืบไว้ภายหลัง
๏ ดุจดังมหาราชรั้ง เรื่องสมุท โฆษแฮ
ทำเทียบอนิรุท เรื่องโพ้น

พระฦาระบือสุด โสภาคย์
ทำเทียบพระดอโน้น เนื่องน้อมใจถวิล

ร่าย

◎ มีบุรินทร์ถนิ่งหนึ่ง พิศก่ากึงเวียงสวรรค์
ด้วนสิ่งสรรพ์โอพาร บ้อมปราการกอบพร้อม
เวียนแวดอ้อมล้อมวง ปลิวปลายยงสรล่าง
พ่างสุทัศนชาน นามบุรีรมยนคร
มหิศรเสวยสวัสดิ์ นามนพรัตนนรินทร์
นฤบดินทร์ปีนสนม ถ้วนทุกกรมกำนัล
สิบหกพันกัลยา อรรคสุดาดวงมาลย์
งามเงื่อนปานอัปสรสวรรค์ ผ่องผิวพรรณผุดผาด

พระนามนาฏนฤมล ดวงอุบลวรรณา
มิธิดาทั้งคู่ โฉมเยื่อนอยู่ยะแย้ม
งามแล้มเสลาสลวย ระทวยดุจเครือวัลย์
ภักตร์เพียงจันทร์เพ็ญงาม นามพระพิมพ์แดพระพรรณ
ดุจสาวสวรรค์ว่ายฟ้า มาเฉิดโลกยแหล่งหล้า
เลิศล้ำดอโฉม.

โคลง ๔

◎ งามประโฉมทั้งคู่เคียง ควรชม
กำดัดรุ่นเรียงรมย์ ร่วมห้อง

พระพิมพ์พิมนวลสม โสภาคย์
โฉมพระพรรณยิ่งหยง ยั่วแย้มยวลกล
◎ นฤมลมพเลียง ทั้งสอง
ชื่อว่านางจันจอง จัดไว้
นางเจิมคู่เคียงสนอง ถนอมนาฏ
เฉลียวฉลาดเลศได้ ดั่งน้ำใจถวิล

โคลง ๒

◎ พระปิ่นบิตุเรศให้ สองอยู่ยังย่าไซร้
ศุขล้ำลำราญ
◎ พเลียงบริบาลค่ำเช้า คอยประคองสองเจ้า
แจ่มหน้านวลศรี

ร่าย

◎ ยังมีบุรีใหญ่ พร้อมพรั่งไพร่ไพบูลย์
มูลมองมากช้างม้า ทแกล้วทกล้าเกลื่อนเมือง
แน่นนองเนืองราษฎร นามนครลพบุรี
ปิ่นขรณีนามกร มหิศรพันธุมราช
นามวรนาฏมหิษ์ สุมาลีเลอสวาดิ
เปนปิ่นราชกำนัล หมื่นหกพันกำหนด
มีเอารสชดช้อย โฉมยิ่งย้อยหยาดพ้ำ
ในแหล่งหล้าไป่ปาน ชนมานสิบหกปี

นามพระภาศรีโสภาคย์ โฉมมลากโสภณ
วิมลภักตร์โสภา ลักษณาโสภิต
เจริญจิตรจอมราช ภูวนารถดังพเลิศ
ชื่อนายกลั่นแลนายเกลี้ยง กล่อมแก้วกลอยใจ

โคลง ๔

๏ งามวิไลยเลิศล้ำ เลอไตร ภพแฮ
องค์พระภาอำไพ ผ่องแผ้ว
ทรงโฉมประโลมใจ เจริญสวาดิ
งามยิ่งพระลอแล้ว เลิศท้าวทั้งผอง

๏ ทำนองนวยนาดแม้น เหมือนหงษ์
น้อมแน่งระโอดองค์ อ่อนอ้อน
พิศพิลาศเลิศทรง โสภาคย์ แลพ่อ
งามดุจจะชูช้อน เชิดไว้หว่างทรวง

๏ งามดวงพระพักตร์เพียง เพ็ญแข
งามเนตรชำเลืองแล เล่ห์ล้ำ
งามขนงก่งศิลป์แปร มาเปรียบ ปานฤา
กรรณดุจกลีบบัวก้ำ เกษคล้ำดำนิล

๏ นาสิกสันสุดพร้อม เพราคม
โอษฐเอี่ยมเทียมชาดสม สอาดแท้

ปรางเปล่งปลั่งน่าชม
ส่อดั่งส่อหงษ์แล้
◎ อังษาซึ่งผ่องผ้าย
กรทอดระทวยยาม
บั้นองค์อ่อนอวนกาม
ส่องพระเพลาตลอดเบือง
◎ งามอุดมกว่าท้าว
ทั่วประเทศเมืองหลวง
จักเปรียบจักปานดวง
งามเลิศล้ำน้ำแก้ว
◎ เสียงผสานซอขับร้อง
โฉมพระภาอุดม
สาวหนุ่มนิกนิยม
ต่างคิดจิตรเจียนบ้า

ร่าย

◎ ขจรทั้งแหล่งหล้า
ยอยศพระภาเลื่อง
ส่องวรราชธิดา
ควญคิดจิตรกระศัลย์
ดุจเครื่องทองระทวยองค์

เชยชื่น จิตรพ่อ
เล่ห์ล้ำกลกลึง
ผายงาม
ยาตรเยือง
กาเมศ
บาทสันสุดสม
ทั้งปวง
เลือกแล้ว
ภักตร์ห่อน มีฤๅ
หล่อแล้วไป่ปาน
ร่ำชม
เดื่องหล้า
ยินมลาก พระนา
บ่นเพ้อภายหลัง

เพื่อพ่อค้าขับซอ
ข่าวฟุ้งเฟื่องถึงนาฏ
เสน่หาหันหวล
ให้ใฝ่ฝันหม่นหมอง
พิศวงหวังราช

พิศวาดิหวังไท้ หมองมัวไหม้เศร้าสร้อย
ลห้อยโหยหวลหา เพ็ญภักตราหม่นหมอง
กรมตรอมตรองหมองหมาง ส่วนสองนางพี่เลี้ยง
คอยกล่อมเกลี้ยงกลอยสวาดิ เห็นประหลาดหลากจิตร์
คิดประหลาดหลากใจ เหตุใดสองสร้อยเศร้า
สองนางเข้าในห้อง เห็นพระพี่พระน้อง
โศกเศร้าหมองหมาง

โคลง ๔

๏ นางเจิมนางจันเข้า เคียงถาม
ไฉนแม่โฉมงอนงาม หม่นไหม้
ฤๅใครกระทำความ เคืองขัด ใดแม่
ฤๅว่าแม่บ่วยไข้ โรคเร้ารุมสกนธ์

๏ นฤมลพังกล่าวแก้ กลสนอง
ไยพี่จงถามสอง ดังน
แต่นพคอยปอง เผาศพ เถิดพี่
สุดทจักชักช้ ช่องให้ใครเห็น

๏ เปนใดกล่าวดังน น่าฉงน
ใครขัดขืนกระมล หม่นไหม้
ฤๅบ่วยเจ็บกังวล สิ่งหนึ่ง ใดแม่
จงบอกยุบลให้ พี่รู้เหตุผล

◎ กังวลลับภุกล้ำ
แทบจะดิ้นตาย
เป็นคนอยู่อับอาย
สูญชีพดับชาติแล้ว

◎ จอมขวัญตรัสดั่งนั้น
มิบอกตามความใน
ฤๅแม่มิไว้ใจ
จึงนิ่งองโศกส่ร้อย

◎ เปนหญิงยากยิ่งแท้
แม้บ่สมปรารถนา
ชอบผิดคิดรักษา
ทนสู้ตายดีได้

◎ ฉันใดบ่บอกข้อ
จะด่วนดิ้นตาย
ผิดชอบช่วยภิปราย
ข้าจะอาสาให้

ร่าย

◎ ทรามชมพังชื่นชอบ
จึงกล่าวเกลี้ยงปราไส

เหลือหลาย พี่อา
ห่อนแคล้ว
ออกปาก ได้ฤๅ
มุ้งเมือเมืองสวรรค์
เยี่ยใด แม่อา
ถ่องถ้อย
ข้าบาท
น่าน้อยใจจริง
พี่อา
นึกไว้
สงวนเงื่อน เงาเอ
กว่าให้คนหยัน
ข้าขงาย
ก่อนไข้
โปรดบอก เถิดแม่
เหตุนั้นพลันสม

ชอบคำสองพี่เลี้ยง
ถามน้องใยณพี่

เสี่ยงอิ่งมี่อันได
สองนางหน้าชื่นบาน
ไป่ควรหมองเลยณเกล้า
จะแก้ไขให้มา
อย่าปรารมภ์ร้อนเร่า
ท้าวจะมากลใด
ท้าวไป่รู้สักนิด
อย่าเฉลี่ยวฉนั้นแม่
จะแต่งให้ไปกล่าว
วาดรูปให้พิศวง
สองสุดาดีพระไทย
พี่อย่าถือทางผิด
หญิงสื่อชายไป่ควร
สองนางตอบคำขาน
ให้สนิทสนมดี
ครั้งกานดาเพื่อนแพง
ทำให้พระลอหลง
เข้าในสวนสมสนิท
เราจะหาหมอมั่ง
ถึงพาราเราไซร้
พันอาสา
จงเข้าใจเองอ้า
ปลอบเยาวมาลย์ทั้งสอง
อย่าสร้อยเศร้าเสียใจ
จะอาสาให้สม
นั่นใดเล่าพี่อา
อยู่ก็ไกลต่างด้าว
ข้างเราคิดข้างเดียว
แต่เพียงนพอได้
ข่าวโฉมพระน้องนาฏ
พระฦๅหลงคงมา
ทำปราไสไขสื่อ
ทุจริตเรื่องระคาย
ข้างชายชวนจิ่งชอบ
ปนพนักงานข้าคิด
เยี่ยงอย่างมี่ก่อนมา
แจงจัดหมอแม่นยำ
ตรงมาสู่สองเจ้า
สัมฤทธราชปรีดา
ทำให้คลั่งมาหา
สองแม่อย่าหม่นไหม้

โคลง ๒

๏ สองสุดาชื่นชั้น แกล้งกล่าวอภิปรายอ้น
อรรถถ้อยสุนทร

๏ อย่าสารวอนค่อนไค้ สองพี่วานอย่าได้
วุ่นว้าหวังถวิล

๏ สองนารินรู้เท่า ทูลว่าแม่อยู่เกล้า
อย่ารู้เรื่องความ

๏ ตามแต่ข้าคิดแล้ว คงจะสุดาภแก้ว
ก่อเกอกรขา

๏ จึ่งไปหาหมอเถ้า ทั้งยายมดยายท้าว
ทั่วทงเมืองหลวง

๏ หมอทั้งปวงกล่าวถ้อย แรงข้าทั้งนนอย
อาจเออมถึงเลย

๏ เคยลองแต่ต่ำช้า จะลองถึงเจ้าหล้า
ยากแท้ทางทำ

๏ จงช่วยนำหาผู้ อื่นอันมีความรู้
เลอศ์ผู้ทั้งหลาย

๏ เงินทองจ่ายแจกจ้าง ใครช่วยสืบเสาะบ้าง
แจกจ้างแบ่งปัน

ร่าย

◎ กษณนั้นมีหมอหนึ่ง ชื่อชีวกโกมารภัจ
วิทยาคุ้นแกล้วกล้า ชนถ้วนหน้านับถือ
ฦๅทั่วทุกตำบล ส่องนางดลถึงเย่า
เล่ายุบลดวงสมร อ้อนวอนให้หมอช่วย
บ่ให้บ่วยการปอง เงินแดทองกองให้
หมอจงได้เมตตา ส่องพังงาอยู่เกล้า
ตาหมอเถ้าตอบถ้อย แรงเราน้อยเหลือรู้
จะแก้กู้กลใด บุญท่านไทมีมาก
ยากที่จะทำถึง ข้อคำนึงใหญ่นัก
เหลือแรงจักทดลอง ส่องนางอ้อนวอนกล่าว
ช่วยสืบข่าวคนดี มีอยู่แห่งใดบ้าง
ค่าจ้างแลรางวัล จะให้บั่นให้ถึงใจ
หมอชานไขคำชำ จะช่วยนำแนะให้
ท่านหนึ่งไซร้สุดดี เป็นโยคีอยู่เขา
ลำเนาสนุกนิเนไศล ไปใกล้ไกลสำนักนี้
ท่านศักดิ์สิทธิ์สุดใจ ทดลองใครได้หมด
ปรากฏฤทธิเหลือหลาย ว่าให้ตายตายทันเห็น
ว่าให้เปนเปนทันตา จะหาใครใครก็เต้า
ส่องเจ้าจงไปหา จะช่วยพาไปได้

สองนางไห้วชื่นชม นึกเห็นสมทุกถ้า
เงินเสื้อผ้าให้บั่น กำหนดวันจะออกไป
สองดีใจใช่น้อย กลับมาทูลยอดสร้อย
เสร็จถ้วนทุกอัน

โคลง ๔

◎ จอมขวัญพังพี่เลี้ยง ทูลสนอง
แช่มชื่นรินจิตรตรอง ตรึกไว้
พระภักตร์ผ่องเพียงทอง ธรรมชาติ สุกแฮ
สองยุพินยินดีได้ ดุจไท้เสด็จมา

โคลง ๒

◎ แกล้งปราใส่พี่เลี้ยง สองพี่อย่ากล่าวเกลียง
ดังนั้นฉันแหนง
◎ พรายแพร่งคนค่อนค้อน สองพี่วานอย่าย้อน
ยักเยื้องยาวความ
◎ ภายนอกห้ามยมเยือน ภายในขอบคำเออน
ออกให้เห็นที
◎ สองพี่อย่าจู้จี้ อย่ามาเล่าเข้าชี้
พี่ได้เอนดู
◎ สองนางรู้เล่ห์แล้ว ต่างยิ้มย่องผ่องแผ้ว
เพื่อด้วยปรีดา

โคลง ๔

๏ ทูลพระย่ายักย้าย ยวลกล
หลานราชส่องนฤมล หม่นไหม้
หมอดูว่าขวัญดล แดนบ่า
ให้รับขวัญส่องไท้ ที่ร้างแรมมา

๏ ย่าพ้งสั่งเร่งให้ ไปทูล
แด่พระนเรนทร์สูรย์ สุดเกล้า
ว่าส่องชิดาดูร แดเดือด อยู่แฮ
หมอจะรับขวัญเจ้า จากให้คืนมา

๏ จอมนราธิราชรู้ ร้อนรน
ตรัสสั่งให้ขวายขวน อย่าช้า
จงรีบรัดจรดล ไปรับ ขวัญแฮ
หมอจะเอาช้างม้า มอบให้โดยใจ

๏ ครั้นได้โอกาศแล้ว กลับมา
ทูลแด่ส่องชายา อยู่เกล้า
ส่องฟังหฤหรรษา สั่งพ เลียงแฮ
จงพีเร็วรีบเต้า แต่เช้าค่อนงาย

๏ สั่งนายช้างผูกช้าง พังส่อง
ชื่อว่าพังจำลอง เลิศแท้
อีกพังพิมานทอง เท้าทัด กันแฮ

เร็วเล่ห์ลมลิ่วแล้ว เลิศช้างทั้งผอง

โคลง ๒

◎ ส่วนสองนางพี่สั้ง ทูลแด่สองเนื่อเกลี้ยง
อยู่ข้างภายหลัง

◎ จงแต่งตั้งเครื่องไว้ เผื่อโยคีมาไซร้
จักได้บูชา

◎ เพลาย่ำรุ่งแล้ว สองนางขึ้นช้างแคล้ว
สู่บ้านหมอพลัน

ร่าย

◎ พากันขึ้นช้างผ้าย ไปคละคล้ายบ่มิช้า
หมอออกหน้านำเดิน เมิลมุ่งทุ่งแฝกแขม
พงเถาแซมส่ล้างส่ลอน เข้าดงดอนแดนรหง
ปรูประยงยูงยาง ตะเคียนคางคูนมะข้า
พวาหว้าขานาง มะทรางไทรจักโล่ก
โมงหม่อนโมกมูกมัน จิกแจงจันท์กำจัด
สัตตบรรณโพบาย กำจายจันทนา
ฝูงปักษาแซ่ซ้อง เสียงกกก้องพงกลัว
ตะกรุมหัวล้านล่อน นกแสกร่อนแถกถา
ทิดทอตากลับกลอก ทำหลอนหลอกพองขน
เสียงคำรนร้องเพรียก เค้าภู่เรียกคู่ก้อง

ชนีร้องร่ายไม้
ผีป่าคราญครื่นคราง
เสือสางไล่ด้อมมอง
ริมทางจรจอแจ
ลุลำนึงแนวทาง
ปลาเสือไล่ปลาหมู
เงือกคนผันผ่ายหนี
น้ำน้ำแฝงฝั่งหาย
จรเข้เมียงมองตาม
ราหูหันหาเพื่อน
ผีพรายพร่ำพำพึม
สองนางกลัวตัวสั่น
ปลอบอย่ากลัวสองนาง
หากโยคีให้เห็น
หมอชวนชีให้เพลิน
ถึงถนนดำเนา
พระสยมโยคี
หมอเข้าในอาศรม
แถลงสารสำคัญ
ใช้สองนางมาหา
ลห้อยไห้โหยหวล
แรดควายขวางขวิดไขว่
ผีโป่งปองหลอกหลอน
สองนางแลลานตลึง
บ่อบึงบางกว้างใหญ่
เงือกงูไล่พัลวัน
ช้างน้ำปรี่ปรึงแทง
เหรารายร่ายเรียง
ฉลามฉลากไล่พัน
ว่ายกล่นเกลือนคลาคล่ำ
กระหึมหวลคราญคราง
หมอบย่นยมหัว
ใช้ทางถนน
เป็นต่างต่างดังนั้น
ขับช้างเดินเร็วรี่
ชายเชิงเขาอาศรม
สองนารีอยู่แต่ไกล
นั่งประนมกราบกราน
สองจอมขวัญลูกไท้
ข้าจึงพามาเฝ้า

พระครูเจ้าจอมคุณ ช่วยการุญสองศรี
พระโยคีชานไชย จงไปบอกให้มา
หมอกพาสองนาง พลางเข้าสู่อาศรม
สองประนมนั่งดู เห็นงูเท่าลำตาล
เลิกพังพานพ่นพิศม์ สดุ้งจิตรหวั่นไหว
บัดใจงูกลับหาย กลายเห็นเป็นไม้เท้า
เห็นรูปเจ้าโยคี กายินทรีย์คร่ำคร่า
พี่จ้ำม่ำล่ำสัน แก่งกงันงมงาย
บัดกลับกลายเป็นกลาง รูปลำอางโอ่เอี่ยม
สงบเสงี่ยมมารยาตร งามวิลาศลักษณา
สองบูชากราบไหว้ ขอพระได้โปรดปราน
ช่วยเยาวมาลย์ทั้งสอง ให้สมปองเหมือนหมาย
จะถวายเงินทอง แก้วโกฏิกองปองให้
พระจงโปรดสองไท้ อย่าให้จำตาย

โคลง ๒

๏ มุ่งหมายมากราบเท้า เชิญพระไปโปรดเกล้า
พี่น้องสองศรี

๏ สองมีทุกใช่น้อย เพราะพระภายอดสร้อย
โศกเพียงทรวงพัง

ร่าย

๏ โยคีพังไตรตรึก คำนึงนึกก่อนกาล
สุมามาลย์สองศรี สังวาศมีดังฤๅ
พระฤๅนั้นฉันใด ส่องญาณไปเห็นชัด
สามกระษัตริย์เคยคู่ หากเกิดอยู่ต่างแดน
เพราะแสนแค้นสองนาง ความแค่ปางก่อนมี
จะช่วยดีฤๅมิควร คิดสอบสวนไปมา
เปนวาสนาของเขา พึ่งบุญเราจึงสำเร็จ
เล็งเห็นเสร็จแล้วว่า สองนางอย่าร้อนรน
ถึงสินบดสินจ้าง มากล่าวอ้างไปชอบ
เชิงประกอบการควร สูอย่าชวนกันกล่าว
จงนำข่าวเข้าไป บอกสองไทให้รู้
เราจะกู้แก้ไข ให้สมใจสองคิด
สมดังจิตรสองครวญ เวลาจวนจงไคล
เราจะไปภายหลัง สองนางพังชื่นชม
นวประนมกราบไหว้ พระจงได้การุญ
ขอพึ่งบุญพระเจ้า จงโปรดเกล้าข้าบาท
อย่าให้หวาดเหมือนก่อน ผีบ้าค่อนหลอนหลอก
ผีโบ้งออกหลอกอึง โยคีคนึงแย้มหัว
สูอย่ากลัวจงกลับ สองนางรับคำลา

กับหมอมาขี่นช้าง
ล้วนพฤกษาสลับสลอน
ดอกมณฑาสารภี
บุนนากนมสวรรค์
มลิลากุหลาบ
จำปาบีบสายหยุด
ลำดวนดงชงโค
บานตูมเต็มตามทาง
ไม้ผลดนดกดาษ
ต้นมังคุดลำไย
ต้นตะโกซ่มซ่า
ใต้ต้นเตียนกลกวาด
กะเบียนกะเบาสูงสลอน
จิบจาบจ้องแจจัน
สาริกาโนรี
บ้างร่อนร้องโผผิน
แจโจษจลพนมมาศ
โคถึกเถือนท่องเที่ยว
บ้างเล็มล่าลองเชิง
ชมดฉมันหมี่เม่นหมู

สองตราบข้างมรรคา
ฟุ้งขจรเสาวคนธ์
ดอกจำปีพิกุล
มลิวันกรรณิกา
องกาบกระดังงา
พุดทิชาดกาหลง
ยี่โถยี่เข่งเข็ม
สองนางเชยชมชื่น
ต้นลางสาดละมุด
ต้นมะไฟซ่มโอ
ต้นเงาะบ่าทุเรียน
มะตูมมะดาดสูงเสดา
ทิชากรเพรียกร้อง
เบญจวรรณสัตวา
หมู่บักษีแซ่ซ้อง
ชิงกันกินพวงผล
หมู่จตุบาทกลาดเกลื่อน
กระบือเปลี่ยวเงยง่า
กระจงกระเจิงจามร์
กวางทรายกรูเกรียวดง

ป่าระหงเห็นพิศาล
จงกลนฤบล
สัตบันบงกช
ดอกดาดาษแดงขาว
เหล่ากระจับสาหร่าย
ปลาตะเพียนปลากราย
ปลาช่อนปลาชะโด
ปลาหมอแลปลาดุก
คางเบือนค้าวเข็มเขื่อ
สลิดสลาดสลอนสลน
น้ำเย็นใสเห็นดิน
เพื่ออำนาจโยคี
ขับช้างมาบ่หิ้ง
รับจรัสสู่วัง
เชิญขวัญราชอรไทย
เร่าร้อนรุมริง

ถึงถิ่นธารทิ
บัวเผื่อนปนบัวผัน
ใบเขียวสดสอาด
ราวกับแกล้งประดับ
ฝูงปลาว่ายวนเวียน
ปลาสวายเนื้ออ่อน
เทโพแลเทพา
ปลาอุกแลปลาอ้าว
สร้อยซิวเสือสังกวาด
ว่ายเวียนวนกินโคลน
หมดมลทินสอาด
สองนางมัปรีดา
ถึงบ้านหมอส่งพลัน
ขึ้นไปยังปราสาท
สองแม่อย่าหม่นไหม้

โคลง ๒

๏ คำนึงคงฤแล้ว
อย่าเศร้าหมองศรี
๏ พระโยคีสั่งไว้
ดังนั้นมั่นคง

สองแม่จงผ่องแผ้ว
จักมาโปรดให้ได้

๏ สององ์พังถี่ถ้อย ค่อยสร่างโศกแช่มช้อย
ชื่นชั้นใจหวัง

ร่าย

๏ เตียงตั่งตั้งแต่งสรรพ สำหรับรับโยคิน
สองยุพินปรีดา เครื่องบูชาหาถ้วน
ล้วนแต่สิ่งงามดี พอเกิดมีดีมนช์
โกลาหลกลางหาว เห็นแวววาวไวไว
เห็นไรไรในหมอก สองนางออกมองดู
ชรอยครูท่านมา พลางบูชากราบไหว้
ขอจงให้เห็นองค์ โยคีลงจากฟ้า
ยืนอยู่หน้าสองศรี มีอินทรีย์สงบเสงี่ยม
รูปโอ่เอี่ยมสง่าอาด มารยาตรล้ำอาง
บ่แบบบางบ่พี ลักษณศรีโสภณ
สองนฤมลปรีดา อาราธนาให้นั่ง
เหนือตั่งตั้งแต่งไว้ ก้มกราบไหว้แถลงถ้อย
ทุกข์ข้าน้อยหนักทรวง ดังเขาหลวงทับแท้
ขอพระโปรดข้าแล้ อย่าให้จำตาย

โคลง ๒

จักถวายเงินทองทั้ง เก้าแก้วโกฏิกองตั้ง
แต่งให้โดยใจ

◎ เบ็ดไก่เหล้าเข้าพร้อม วัวควายแพะแกะน้อม
นบเกล้าขอถวาย

◎ โยค็ผายพจน์อ้าง ส่องมาบลบาลจ้าง
ดังนั้นไป็ด

◎ ใช่ผีท้องเลวหั้น เห็นแก่บลบาลนั้น
นึกหน้าอายใจ

◎ เทพไทยใต้หล้า นับถือเราถ้วนหน้า
นอบน้อมอัญชลี

◎ ภัยค็ล่งเดียวแล้ เราจะช่วยกู้แก้
ที่ร้อนรนใน

◎ ส่องอรไทยพังถ้อย ค่อยยิ้มแย้มแช่มช้อย
กล่าวถ้อยถามพลาง

◎ สักปางใดจะได้ สมดังจิตรคิดไว้
จักได้กลใด

◎ โยค็ไขข้อค้อน จะวาดโฉมอ่อนอ้อน
อวดให้พิศวง

◎ พระฤาหลงคงเต้า มาสู่ส่องหนุ่มเหน้า
แม่นแท้อย่าแคลง

◎ โยค็แสดงถึถ้วน วาดโฉมส่องงามล้วน
เลอศ้ล้ำร่ายชำคม

ร่าย

◎ ตั้งอารมณ์บริกำ

เสร็จสรัพพับส่งให้
บอกวิเล่ห์กล
แสดงข่าวโฉมสมร
ส่งรูปวาดให้เห็น
จะนอนนั่งอยู่บ่ได้
คงจะมาจงได้
จะมาเยือนสองศรี
สรงสระเกษสองสมร
หายทันตาทันใจ
นกเห็นสมเหมือนหมาย
สองพี่ไวปรีชา
สองนารีรับสนอง
ให้สนิทชิดชม
สองนางเจ้าแจ้งจัด
เคยใช้ชิดชอบเชื้อ
ให้ไปค้าขันล่อง
ในบุรีพระฦๅ
กล่าวโฉมสองพี่น้อง
ท้วทังธาน

เศกประจำกำกับ
ใส่หีบไว้จงดี
จงแต่งคนไปกล่าว
ให้ขจรถึงราช
คงเกิดเชื่อคลุ้มคลั่ง
ระห้อยให้โหยหา
แม้นข้าให้ไปเตือน
พระโยคีอ่านเวท
แล้วอวยพรพลางลา
สองอรไทยชื่นชม
จึงภิปรายปราไส
ช่วยตรึกตราให้ดี
นักงานของข้าคิด
อย่าปรารมณ์เลยณเกล้า
คัดหาข้าคนสนิท
เคยไว้เนื้อไว้ใจ
เที่ยวท่องท้วธาน
ขับระบือลือข่าว
เสียงสนั่นลั่นก้อง

โคลง ๔

◎ อิ่มเสี่ยงขับอ้าง อวดโฉม
สองพี่น้องควรโฉม โลกย์แท้
งามล้ำเล่ห์ลอยโพยม ยวลจิตร
ดูดุจอับศรแล้ เลิศล้ำกลกัน

◎ พระพรรณโฉมยั่วแย้ม ยวลกล
งามเงื่อนอับศรยล เยี่ยมพ้า
พระพิมพ์ผ่องโสภณ พิลาศ เลิศแฮ
งามวิไลยแหล่งหล้า เลือกแล้วไป่มี

◎ ทรงศรีเสาวภาย์เนอ นวลผจง
สองเอี่ยมลอองค์ อ่อนอ้อน
เฉิดโฉมประโลมหลง ลาญจิตร
งามดุจจะชู้ช้อน เชิดไว้บ่วาง

◎ ขับอ้างอิ่มทิ้ง ชาน
แกล้งกล่าวข่าวสองศรี พี่น้อง
ทราบถึงพระฦาม ใจใคร่พ้องนา
ให้เบิกเขาเหล่าพ้อง พวกนั้นพลันถาม

◎ โฉมงามทั้งคู่เคียง เพี่ยงใด
เขากล่าวแกล้งแถลงไข ขับอ้าง

เฉิดโฉมประโลมใจ เจริญสวาดิ
เขาถวายรูปวาดสร้าง เศกไว้ดังเปน
◎ พระฦๅเห็นรูปรั้ง รงงสฤษดิ์
วาววับจับดวงจิตร หม่นไหม้
หวังชมภิรมย์คิด ครวญใคร่ ถึงนา
กรกอดรูปวาดไว้ อัดอั้นตื้นหลง
◎ ถึมองค์ออกโอฐโอ้ อาวรณ์
อ้าแม่สองสายสมร พี่ไซร้
มิบีกจะบินจร สมสู่สองนา
หากบ่มีบีกได้ เดือดเร้ารุมทรวง
◎ โอ้ดวงดาเรศสร้อย สายใจพี่เอย
เห็นรูปวาดวิไลย เลิศแล้ว
อกพี่บ่วนปานไฟ รุมร่ำ แลแม่
ไฉนจะพบน้องแก้ว ก่อเกอกรรชา

โคลง ๒

◎ จัดหาผ้าผ่อนให้ แก่ผู้นำข่าวไซร้
เสร็จถ้วนทุกคน

ร่าย

◎ เขาลาดลเมอเมือง หน้ารุงเรืองสดศรี
เล่าคดีสองนาง สองพี่พลางยิ้มแย้ม
ทูลแด่สองแสลม อย่าร้อนรนใจ

◎ ส่วนไท้พระฦๅเลื่อง
ต้องอาคมโยค์
เกิดร้อนรนรำคาญ
พิศวงรูปวาด
ตรมตรอมตรองหมองเศร้า
เห็นเป็นท่องเจ้า
พระตรัสทักทันที
ขันร่วมอาศน์บรรจถรณ์
ส่องพังงาหันหาย
จห้อยไห้โหยหวด
หลับพระเนตรนิทรา
ฝันเห็นไทส่องสมร
พระเชยชิดชมชื่น
ส่องสุดาคลึงเคล้า
พระประคองรับขวัญ
ตื่นจากทิบรรทม
ลุกจากอาศน์หันหา
ตลึงคิดโศรกเศร้า
หนึ่งใยส่องศรี
ให้ฟุ้งเฟื่องอารมณ์
ถูกแรงฝีแรงมนต์
คิดแตดาลใหลหลง
พิศวาดข่าวโฉมส่อง
พอย่ำเข้าราตรี
มาหมอบเฝ้าเพียมภักตร์
ขอเชิญศรีสายสวาด
พลางเหยียดกรคว้าหา
พระฦๅสายโศกสร้อย
กำสรดครวญคร่ำเทวศ
พอเวลาบ่ายจุลไสมย
มาเนานอนแนบสนิท
สำราญรื่นหรรษา
เชิญชวนเข้าเมืองส่อง
พอไก่ขันอึงมี่
สำคัญสมสายสวาด
บ่พบพนิดาดวงจิตร
โอ้ขวัญเข้าไปไหน
พระจรลีจากอาศน์

หมายมุ่งมาทเมี่ยงมอง ในปรางทองหาจบ
บ่พานพบโฉมส่อง มัวหม่นหมองส่ร้อยเศร้า
เข้าสู่ทบรรจม ตรอมเตรียมตรมซมซ้ม
บ่นพ่ำพึมงึมงง บ่เป็นส่รงเป็นเส่วย
พระกรเกยก่ายภักตร์ กำเริบรักริ่งรุม
ดังเพลิงสุมเศร้าส่ร้อย ทุกข์แทบเลือดตายย้อย
ลห้อยโหยหา

โคลง ๔

◎ โอ้ว่าสายสวาดิแก้ว กับตน พี่เอย
แนบอุราเรียมจน จวบเช้า
ควรฤๅนฤมล มาจาก ไปแม่
ทิ้งพี่ให้โศรกเศร้า เร่าร้อนรุมแด
◎ ฤาแม่หมองจิตรแค้น ชุ่นทรวง
ว่าพี่ไปตามดวง จิตรเต้า
โอ้โฉมพิมลพวง มาเลศ พี่เฮย
มาแม่มาเถิดเจ้า จักเต้าตามส่มร

โคลง ๒

◎ พระอาวรณ์โศกเศร้า คิดถึงส่องหนุ่มเหน้า
เร่าร้อนอารมณ์

◎ บรรจมเหนื่อแท่นแก้ว กอดรูปวาดไว้แล้ว
บ่นเพ้อพิมพำ

◎ ส่นมกำนัลน้อม เถ้าแก่ชแม่พร้อม
แวดล้อมคอยระวัง

ร่าย

◎ เห็นคลุ้มคลั่งพิกล กระวนกระวายพิการ
จึ่งนำสารทูลสนอง ส่องชนกนนทจี
นฤบดีฟังทูล ให้อาดูรแดดาล
ขวนเยาวมาลย์มิษ์ จรลีสู่ปราสาท
เอารสราชเสนหา เห็นใสยาเหนื่ออาศน์
กอดรูปวาดไป่วาง พลางปลอบถามลูกน้อย
พ่อเปนไดยอดสร้อย โศรกนั้นฉันใด

โคลง ๔

◎ พระฦๅได้สดับรู้ สิ่กองค์
กราบบาทบิตุรงค์ ร่มเกล้า
ทูลแถลงข่าวโฉมยง ยวดจิตร
กอดรูปวาดหนุ่มเหน้า แนบไว้กับองค์

◎ พระบิตุรงค์รู้เรื่อง รำคาญ
ตรัสปลอบยอดสงสาร อย่าเศร้า
โฉมศรีสุมามาลย์ มีมาก ดอกพ่อ
พ่อจะหาให้เจ้า อย่าได้อางขนาง

◎ สองนางงามเลิศล้น กลใด
เขาหากแกล้งกล่าวไข ค่อค้อน
วาดแต่รูปวิไลย ลวงเล่น แลพ่อ
พ่ออย่าได้เร่าร้อน ชุ่นแค้นรำคาญ

◎ เยาวมาลย์เมืองอื่นร้อย เอ็ดมี่
งามกว่าสองนารี พี่น้อง
จักเลือกคัดหาศรี เสาวภาคย์ มานา
พ่ออย่าหลงเล่ห์ข้อง ข่าวน้องสองนาง

โคลง ๒

◎ พระฎาหมางหม่นไหม้ ฟังบิตุเรศตรัสไห้
อัดอั้นอาดูร

◎ ยิ่งภูลเทวศโศรกสร้อย ป่วนฤไทยใช่น้อย
ลห้อยโหยหา

◎ ทูลลาบิตุเรศเจ้า จักขอลาไต่เต้า
มุ่งเมืองเมืองสอง

◎ พระบิดรตระกองเกษเกล้า โอ้ว่าพ่อขวัญเข้า
กล่าวนิกลใด

◎ จะไปฉันใดได้ ทางก็ไกลใช่ไกล
ต่างด้าวต่างแดน

◎ แสนกันดารมากล้ำ ต้องฝืนบกลงน้ำ
ยากซ้ำแสนทวี
◎ อยู่บุรีเราไซร้ บิดาจะหาให้
เลือกล้วนโฉมงาม

โคลง ๔

◎ พี่งบิดาห้ามห่อน หายหวล
หลงละเมอเพ้อชวน ชื่นเคล้า
อ้าโฉมแม่งามสงวน ทงงคู่ เริ่มเอย
พี่จะรับขวัญเจ้า แจ่มหน้านวลผจง
◎ ปางองค์บิตุเรศทั้ง ชนนี
พ้ายิ่งหม่นหมองศรี โศกสร้อย
กอดเอารส่ร่วมชี วิตรกับ ทรวงนา
แล้วรับขวัญลูกน้อย อย่าได้หมางหมอง

โคลง ๒

◎ ให้หาสองพี่เลี้ยง มาช่วยกันกล่าวเกลี้ยง
กล่อมแก้วกลอยใจ
◎ สั่งให้หาโหรเถ้า ทั้งยายมดยายเท้า
ช่วยแก้กลเขา
◎ หมอจะเอาใดได้ เครื่องเทศเครื่องไทยไซร้
เบิกให้ทันที

◎ ทั้งหมอมีมนต์กล้า หามาทุกถ้วนหน้า
ช่วยแก้กฤติยา

ร่าย

◎ บรรดาหมอทั้งหลาย ถ้วนแยบคายมนต์เวท
อันวิเศษเลิศล้ำ บ้างเสกน้ำมนต์สรง
บ้างทำผงลงยันต์ บ้างช่วยกันประกอบยา
แก้มนตราให้หาย พระฦาคลายคลั่งไคล้
จัดแจงให้รางวัล เงินทองปันถ้วนหน้า
แจกเสื้อผ้าทุกคน จอมจุมพลบิตุรงค์
กับทั้งองค์ชนนี คลายหมองศรีโศกสร้อย
ให้ทำขวัญลูกน้อย พร่ำเชื้อเชิญขวัญ

โคลง ๔

◎ กำนัดและเล้าแก่ ทั้งหลาย
ทุกหมื่นขุนมูลนาย นั่งเฝ้า
พิเลยง่อยสบาย เบาจิตร
บพิตรพระฦาเจ้า แจ่มแจ้งอารมณ์

◎ ทรามชมทั้งคู่ค้อย ข่าวสาร
พังบ่เห็นเป็นการ เนิ่นช้า
ร้อนเร่าอุราราญ ปานแยก ทรวงนา
เตือนพระโยคีอ้า ท่านได้เอ็นดู

๏ โยคีรู้ถ่องถ้วน ทุกอัน
จึ่งจัดของลงยันต์ ยิ่งพร้อม
ต้นรังใหญ่สำคัญ อยู่ยอด เขาแฮ
มอบต้นอ่อนน้อม ยอดค้อมถึงมือ

ร่าย

๏ โยคีถือของบัก ผลักต้นรังตั้งคืน
ต้นรังยืนยอดปลิว ลมพัดฉิวของสบัด
สลัดหยูกยาอาคม ไปประพรมพระฤๅ
อาคมคืออมฤก ให้รำฤกถึงสอง
พระฤๅหมองหม่นเศร้า เห็นสองเจ้ามาเชิญ
เพลินพระองค์พิศวาศ กอดรูปวาดไปวาง
เล่ห์สองนางแนบนอน กรกอดกรชวนเต้า
พระโศกเศร้าหมองหมาง กำนัลนางชะแม่
ทั้งเถ้าแก่ทุกคน เห็นวิกลเกินประมาณ
ดูวิการกว่าก่อน จึงผันผ่อนกันไป
ทูลท้าวไทบดุราช ทั้งวรนาฏนนทลี
โดยคดีวิปลาศ ส่วนสองราชร้อนรน
เสด็จลปราสาท เอารสราชเสนหา
เห็นภักดราหม่นหมอง กรดระกองลูกน้อย

พ่อยอดสร้อยโศกไย
ทูลบิตุรงค์ชิราช
จะใคร่ลาไต่เต้า
พระบิดรปลอบพลาง
อย่าปรารมเลยพ่อ
พระฦๅได้สดับสาร
มุ่นอุระหม่นไหม้
สองสุดาดวงสวาดิ
ส่วนบิตุรงค์ชนนี
เห็นลูกน้อยคลุ้มคลั่ง
พวกเสนามนตรี
มากล่อมเกลี้ยงกลอยใจ
อย่าให้หลอเหลือได้
คลั่งนั้นพลันหาย

พระฦๅไหวหวั่นองค์
คิดถึงนาฏสองพังงา
หาสองเจ้าจอมสมร
โฉมปานนางมิ่งมิ่งม
บิดาจะขอมาให้
ร้อนรำคาญเคืองขุ่น
ดห้อยให้โหยหา
กอดรูปวาดกับองค์
ยิ่งหมองศรีเศร้าสร้อย
ตำรัสสั่งให้หา
กับสองศรีพเลียง
เร่งให้ไปหาหมอ
มาช่วยแก้กู้ให้

โคลง ๔

◎ นายกลั่นนายเกลี้ยงเร่ง เร็วหา
หมอทมิฬชา เชี่ยวไชร้
มาแก้พระลูกยา หยุดคลั่ง ไคล้นา
เงินลากทองลากให้ แก่ผู้ยาหาย

◎ ขวนขวายหาทั่วผู้ ยายำ ยิ่งแฮ
ใครว่าใดดีทำ ถีถ้วน

พระฤๅห่อนหายรำ
พึงพิศ วงนา
สิ้นหมดมดหมอด้วน
เร่งร้อนรำคาญ
ร่าย

◎ ปางกาลนั้นยังมี
หมอหนึ่งดีเชี่ยวชาญ
ชำนาญชำนิมนต์เวท
สรรพพิเศษประสิทธิ์
นามสมิทธิ์หมอเฒ่า
เป็นพวกเผ่าชุนไกร
ทำสิ่งใดประจักษ์
รู้มลักเลศดี
รู้วิธีหลากหลาย
รู้อุบายหลายประการ
อยู่สถานไพรสณฑ์
เจ้าสากลรับมา
ให้รักษาบ่รอรั้ง
หมอกตงพริ้ง
เศกวาริให้สรง
ชำระองค์ลูกไท้
ให้คลายคลั่งคลายหลง
แล้วบรรจงโอสถ
บดด้วยผงปถมัง
แก้จังงังงมงาย
ถวายให้พระฤๅเสวย
บ่นานเลยหลงหาย
สบายได้สมประดี
แล้วแต่งพิธีมณฑล
ทำเล่ห์กลเลขยันต์
ไว้บ้องกันต่อไป
ชั้นในอารักษ์เฝ้า
ภูมเทพเจ้าชั้นกลาง
ชั้นนอกวางภูตปีศาจ
อากาศเทพอยู่รอบ
ทั่วเขตรขอบขัณฑสีมา
แต่งรักษาเสร็จสรรพ
โดยตำหรับตำรามี
เบิกบายศรีทำขวัญ

พระฦๅพลันหายเศร้า
กับทั้งองค์ชนนี
โปรดประทานรางวัล
ให้หมอสมิทชมูลมอง
หมออื่นไซร้ทั้งมวญ
คนละสำรับเสื้อผ้า
นั่งเฝ้าบริบาล

ส่วนจอมเจ้าบิตุรงค์
ค่อยยินดีชื่นบาน
พร้อมเสร็จสรรพ์เครื่องใช้
เงินทองกองลากให้
ให้สมควรเป็นลำดับ
แจกถ้วนหมอทั่วหน้า

โคลง ๔

◎ ส่งสารนางนาฏร้อน
คอยข่าวขุนคำนึง
พระฦๅจะมาถึง
สองสุดกำสรดสร้อย
◎ จึงสั่งสองพี่เลี้ยง
เกลือกพระโยคีเชื่อน
สองนางรีบไปเตือน
บอกว่าสองเคร่าถ้า
◎ โยคีเล็งล่วงรู้
บอกว่าเขาแต่งตาม
มดหมอมากหลากหลาม
ไว้ธุระเรากู้

รุมริง
ใช่น้อย
ฦๅไป๋ มาแฮ
โศกเพียงทรวงพัง
ไปเยื้อน
จึงช้า
ตามสั่ง สองนา
ทุกขันพันทวี
ราวความ
ต่อสู้
ถ้วนแต่ ดีนา
แก่แก้กลเขา

๏ สูเจ้าจงกลับเข้า ไปพลัน
บอกแก่สองจอมขวัญ พี่น้อง
มิวันหนึ่งก็วัน หนึ่งฤ แลนา
สองอย่าได้ร่ำร้อง ไม่ช้ามาถึง

โคลง ๒

๏ สองนางจึงก้มเกล้า ลาพระโยคีเจ้า
กลับเข้าในวัง

ร่าย

๏ โยคีตั้งอารมณ์ อ่านอาคมอิทธิเวท
อันวิเศษสิทธิศักดิ์ เรียกอารักษ์ยักษ์ผีคำจ
เทพอากาศโดยรอบ ทั่วเขตรขอบจักรวาฬ
เทพทุกสถานเกรงเดช กลัวพระเวทโยคิน
บ้างดำดินบินบน คึกคำรนร่านร้อง
กู่ก็กก้องโกลา หักหินผาโผงผาง
ถอนต้นยางผางผึง เสียงออองเฮฮา
มาสู่พระอาศรม กรประนมนั่งเฝ้า
โยคีเจ้าแจงจัด คัดเป็นขุนมุลนาย
รายเป็นกองเป็นหมวด ตรวจเป็นทัพน่าหลัง
จัดแจงทั้งทัพหนุน ตัวขุนขีราชสีห์
ตัวรองขี่สิงโต บ้างขี่โคขี่ลา

ขี่อาชาขี่ช้าง ขี่ลงข้างบ่างชนี
บ้างขี่หมีเม่นหมู ขี่เงือกงูพังพอน
ขี่กาษรเสือแรด แผดร้องเรียกกู่กัน
แกล้งแปรผันหลายอย่าง ศีศะค่างช้างลิง
ศีศะสิงห์เสือสาง ศีศะกวางฟานทราย
ศีศะควายโคลา ศีศะกาไก่แร้ง
แล้วเป็นศีศะกะกรุม ล่องหัตถ์กุมอาวุธ
สำหรับยุทธพร้อมสรรพ โยคีกำชับสั่งเสร็จ
บอกกลเม็ดมนตรา แก้หยูกยาอาถรรพ์
บอกกลกันแก้ไข ให้คลาไคลทันที
พวกพลผีปีศาจ ออกตาดาษกลาดกลุ้ม
ทางอากาศชรอุ้ม อับให้มืดมัว

โคลง ๔

◎ น่ากลัวพลภูตพ้อง โยคี
คุมพวกพันตัวดี กลั้นกล้า
ออกองอัคนี ทางเมฆ
เสียงโห่ร้องก้องฟ้า เฟื่องฟ้นกาหล

◎ พิศพลภูตพ่างเพียง พลมาร
โหมหักหินผาทยาน โยกย้าย
ไม้ไล่ดูแหลกลาญ ดุยดุ่ย ไปนา
โผนผาดเผงเร่งร้าย รบคล้ายลมปลิว

◎ ฉัดนวเดียวล่วงเข้า เขตรขัณฑ์
ผลนรู้เรียกกัน กู้ก้อง
ผแขกรบโรมรัน ราญรุก
ผลนมาแซ่ซ้อง รบเร้าราว

ร่าย

◎ พวกผบ่ากล้าหาญ เร่งรอนราญรุกรบ
ผบ้านตลบต่อต ถ้อยทถ้อยทมแทง
แรงต่อแรงรันราญ หาญต่อหาญหั่นฟัน
กลันต่อกลันยันยุทธ อุดตลุดวุ่นวาย
ผผู้นายเกรียงโกรธ โลดลำพองร้องตวาด
สาดหยูกยาอาคม รดมรดคระ
เกิดอัคคีโพลงพราม ไหม้ลุกลามเหลือหลาย
ผบ้านผายพ่ายแพ้ วิ่งต่อแต่เต็มประดา
ด้วยแรงยาแรงคุณ ผบ่าหนุนเนื่องไล่
ผบ้านไพล่ผลุนหน เข้าบุรีเรียกกัน
บอกสำคัญคุณยา ส่วนเทพดาอารักษ์
พระหลักเมืองเสื่อเมือง เห็นแค้นเคืองขัดสน
ด้วยฤทธิรณโยคิน พากันผินพ่ายหนี
เทพผู้มีศักดิ ขับอารักษ์ยักษ์บริบาล
จากสถานไปไกล แล้วเข้าในปรางมาศ

ประจำอาศน์พระฦๅ
สั่งลมฮื่อไปถึง

โยคีจึ่งไปหา
ดอกจำปามาพลัน

ลงเลขยันต์อันประสิทธิ์
ผูกดวงจิตรติดพัน

บ่ให้หันเหียนได้
แล้วก็ให้เหิรมา

ดอกจำปาเป็นแมลงภู่
บินวะวู่เฉี่ยวฉิบ

พริบตาถึงปราสาท
พระฦๅราชบรรทมหลับ

แมลงภู่กลับทันที
เป็นดอกจำปาสดใส

อยู่ในที่เคียงเขนย
กลิ่นรำเพยรวยรื่น

พระฦๅชื่นชื่นจิตร
นิมิตรเห็นสองนาง

โฉมสำอางค์ทั้งคู่
มาหมอบอยู่แทบไท้

พระประโลมลูบไล้
จูบแล้วรับขวัญ

โคลง ๔

◎ ทรงธรรม์ผันกอดแก้ว กัลยา
ส่องแนบแอบอุรา ร่วมเกล้า
เชยชมชื่นหรรษา สมสวาดิ
พระประคองส่องเจ้า แจ่มหน้านวลผจง

◎ ฟ้นองค์หลงว่าคล้า คลึงเชย
พระหัตถ์ลอดกอดเขนย แนบข้าง
ครั้นรู้ดุกกระเกย ก่ายภักตร์
ให้อักอ่วนอ้างว้าง วุ่นว่าคนึงโฉม

๏ แสนโทมนัสน้อย ในทรวง
ทุกข์แทบเท่าเขาหลวง ทับแท้
ร้อนรุ่มรุ่มแดดวง ดาลเดือด
ดุจจะวายชีพแล้ ทุกข์นั้นพันทวี

๏ โอ้ศรีสายสวาดิศร้อย สองสมร แม่เอย
พี่สุดแสนอาวรณ์ เทวศว้า
เรียมคิดจิตรเจียมจร จากร่าง แลแม่
พี่จะไปแนบหน้า นิ่มน้องประคองขวัญ

โคลง ๒

๏ กำนัลเก้าแก่พร้อม บรรดาผู้อยู่ล้อม
แห่ห้อมคอยระวัง
๏ เห็นคลุ้มคลั่งพูดเพ้อ หลงละเมอเพ้อเจ้อ
บ่ได้สมประดี
๏ ดูถ้วนถี่เสร็จไซร้ จึ่งไปทูลสองไท้
ธิราชถ้วนทุกอัน

โคลง ๔

๏ ทรงธรรมสองราชได้ สดับสาร
ร้อนรุ่มกลุ้มกลัดปาน ปิ่มม้วย
ด่วนเสด็จดลสถาน เอารส
ให้เรียกหมอสมิทธิ์ด้วย ช่วยแก้กลยา

◎ หมอมาเห็นเหตุรู้ แรงคุณ
บีศาจอาจอุดหนุน เนืองซ้ำ
หยูกยาก็เจือจุน เสริมส่ง มานา
เหลือที่จะปลักปล้ำ ปลิดให้เหือดสูญ
◎ จึงทูลแถลงเลศให้ เล็งเห็น
ส่งข้อสำคัญเปน บีดไว้
ยาเยียวก็ยากเย็น ทุกสิ่ง แลนา
คุณท่านแรงรวดไชร้ เสื่อมช้างคุณเรา

โคลง ๒

◎ สองราชเจ้าพิ้งถ้อย ทุกข์พระไทยใช่น้อย
โศกสร้อยแสนทวี
◎ จงปรานีเราไชร้ หมอเอ็นดูกู้ให้
รอดพ้นไภยัน
◎ รางวัลเราให้แล้ ส่มบัติแบ่งกึ่งแท้
อย่าได้สงกา
◎ หมอว่าเหลือแรงแล้ว ผีสางเขากล้าแกล้ว
ยิ่งพ้นประมาณ

โคลง ๔

◎ ส่งสารสองราชไท้ ธรณินทร์ ท่านนา
น้ำเนตรหลั่งไหลริน ร่ำไห้

ทุกข์แทบอุราภินท์ ทวิภาค
กรกอดเอารส์ไว้ พร่ำพร้องรำพรรณ
๏ พ่อผู้ขวัญเนตรแก้ว กับทรวง
อย่ารำระกำดวง เดือดไหม้
นางในนครหลวง ล้วนเลิศ แลพ่อ
งามกว่าสองนางไท้ เท่าร้อยพันทวี
๏ แม้ใครไหนจะแสร้ง เสกหา
ทำเล่ห์กลมารยา ยิ่งไซร้
เห็นจะไม่โสภา ดังพูด แลพ่อ
จึงกล่าวแกล้งแต่งไว้ ว่าให้พึงชม
๏ ชื่นอารมณ์รอรั้ง พังความ ก่อนนา
อย่าด่วนคิดติดตาม แต่ได้
ใช่ว่าจะห้ามปราม ไว้เมื่อ ไรนา
พ่อจักลับส่วนให้ ถ่องแท้แน่นอน
๏ มารดรกรกอดแล้ว รับขวัญ
เอารส์ร่วมชีวัน แม่น
เขาแกล้งกล่าวสารรรพ์ เสริมส่ง มานา
ทั้งหยูกยามั่น เพื่อให้ใหลหลง
๏ ปางองค์พระฤๅได้สดับ โองการ
เคืองขัดอัดอกปาน ปิ่มม้วย

กราบทูลสนองสาร
ลูกจะขาดชีพด้วย
๏ แม้ไปได้รู้เรื่อง
ฤๅว่าแกล้งแต่งสี่
คนอื่นห่อนรู้ที่
โปรดอย่าให้ลูกน้อย
๏ ปางจอมชนกทั้ง
เห็นลูกรักหมองศรี
สุดขัดสุดคิดทวี
ร้อนรุ่มอุราเร้า
๏ โอ้พ่อดวงเนตรแก้ว
กรรมสิ่งใดตาดล
จึ่งเกิดวิการกล
ให้วิบัติชัดชี้

ร่าย

๏ ปางองค์บิตุราช
เสนานันต์แน่นเผ้า
มีโองการตรัสหา
ดูเดือนบีลูกรัก
จึ่งเกิดไภยพาธา
สองราช
ดอกพ้ายาใจ
ร้ายดี
ใส่ร้อย
เทียมทัด เชานา
นิ่งช้าใจตรอม
ชนม์
โศกเศร้า
ทุกข์เทวศ
เร่าร้อนรุมทรวง
กับตน
ดังฉัน
ก่อเหตุ
ชักให้โหดหลง

เสด็จยาตรพระโรงคัล
ต่างก้มเกล้ากราบกราน
พระโหราธิบดี
จักร้ายดีฉันใด
พระโหราคำนวณ

ลอบส่วนพระชัณษา
ทูลสมเด็จเด่นเกล้า
แต่ต้องจักลำบาก
ด้วยดวงสมรเคยคู่
จึ่งแค้นเคืองขุ่นเข็ญ
ตำราชี้แจ้งชัด
กลับคืนสถิตย์ภารา
ได้สองมิ่งมาเมือง
โองการซ้ำตรัสซัก
ไปปลายมือคงกลับ
ผิดให้ลงโทษทัณฑ์
คลายอารมณ์เร่าร้อน
พระโหรายั่งยืน
ทรงพระราชทานรางวัด
หมู่มาตยามนตรี
จงว่าไปเบื้องเค้ามูล
ที่จะทัดทานไว้
พังเสนาทูลเสร็จ
บอกวรนาฏมหิษ
แลโหราทายทัก
ดวงลักษณาสรรพเสร็จ
เอารสเจ้าดื่นัก
พรากพลัดพระนคร
หากเกิดอยู่ต่างเมือง
พะเอญเป็นดังนี้
ไม่ข้องขัดสมคิด
พระยศปรากฏยิ่ง
โฉมรุ่งเรืองเลิศล้ำ
แน่ตระหนักกระนั้นฤๅ
โหรารับมั่นคง
จอมไอศวรรย์ชื่นชม
ตรัสถามย้อนไปมา
ไปกลับคืนคำคง
แล้วทรงธรรม์ปฤกษา
ใครเห็นดีฉันใด
มนตรีทูลเห็นชัด
จำจะให้โคลดคลา
พระเสด็จสู่ปราสาท
ตามมนตรีปฤกษา
ปลอบลูกรักกลอยจิตร

พ่ออย่าคิดโศกเศร้า
สองโฉมงามเหมือนคิด
พระฦๅได้สดับสาร
กรประนมอภิวาท
ทูลลาลีลาศเต้า
ยังนครรมย์บุรี
ได้ดวงเนตรเหมือนหมาย
รับสองมิ่งมาเมือง
พระบิตุราชทรงธรรม์
พ่ออย่ากำสรดสร้อย

จะให้เจ้าไปตาม
อย่าน้อยจิตรหม่นไหม้
ค่อยชื่นบานอารมณ์
ชนกนารถชนนี
หาสองเจ้าจอมสมร
โดยวิถีสาคเรศ
จักผันผายคืนกลับ
มิให้เคืองเบืองบาท
พลางรับขวัญลูกน้อย
จักให้โศลกลา

โคลง ๔

๏ ปางนราธิราชเจ้า
เสด็จออกพระโรงรัตน์
อำมาตย์หมอบเบื้องขนัด
จึงสั่งพวกกรมถ้า

๏ ให้แต่งกำปั่นแกล้ว
ใส่จักรไกไฟชุด
ทั้งเครื่องสราวุธ
มาทอดท่าน่าป้อม

๏ เซรงแซ่เสียงเร่งเร้า
บ้างแบกหามตามกัน

จอมกระษัตริย์
รุ่งพ้า
แน่นเนือง
ที่ได้จัดแจง
กลางสมุท
เชือกพร้อม
วางเสร็จ
ที่ท้ายตำหนักแพ
จัดสรร
กกก้อง

จัดกำปั่นไฟอัน โอภาษ
ปืนจุกทุกแห่งห้อง ช่องชั้นมั่นคง
◎ บรรจงจัดที่ท้าย บาหลี่
ประดิษฐ์ประดับรุจี แจ่มจ้า
รุ่งเรืองรัตนรังษี โสภาศ
ทั้งแท่นทองย่องอ้า แต่งไว้ครบครัน
◎ เลือกสรรได้เจ็ดร้อย ทวยหาญ
เกณฑ์หัดสันทัดชาญ เชี่ยวกล้า
นายเรือรบรู้การ เก่งกาจ
เสร็จประทับทอดหน้า ตำหนักน้ำอำไพ

โคลง ๒

◎ พระฤๅได้โอกาศแล้ว ค่อยยั้มย่องผ่องแผ้ว
เพื่อด้วยยินดี
◎ รุ่งรพีผ่องหล้า สำอางองค์โอ่อ้า
อบฟุ้งเสาวคนธ์
◎ ทรงเครื่องต้นแต่งพร้อม เสด็จมานอบน้อม
นบเกล้าอัญชวลี
ร่าย
◎ นฤบดีบดีศราช ทั้งวรนารถมารดร
กรกอดพระลูกรัก จุมพิตภักตร์รับขวัญ

ให้กระศัลย์เศร้าสร้อย
จึ่งบัญชาสั่งสอน
หมั่นตรวจไตรตรองตรึก
เร่งรวังจงหนัก
ยังอ้อนอ่ำอย่าอาจ
อย่าให้มืดมอ
หมั่นคนึงอย่าคนอง
เล่ห์อุบายต่างต่าง
คิดทบทวนส่วนเส
ไปควรหาญอย่าฮึก
ชอบผิดคิดตริกไตร
พบพนิดาสมหวัง
นายเกลียงและนายกลั่น
ช่วยเตือนตักตามควร
คิดจงให้มั่นคง
ระวังตนอย่าพลาด
ควรที่หาญจึ่งหัก
ควรที่ชอบจึ่งชวน
ข้อควรบิดอย่าบิด
ดูที่เบาที่หนัก

แสนลห้อยวิญญา
พ่อจะจรจากไกล
นึกข้างหน้าข้างหลัง
เห็นประจักษ์จึ่งทำ
จะพลั้งพลาดเสียที
ไปควรดออย่าดึง
ตรองจบมากหลากหลาย
หลายอย่างหลายชบวน
คิดถ่ายเทถุกประการ
ศึกไม่วายอย่าวางจิตร
ระวังระไวไปมา
จึ่งตรัสสั่งพเลียง
หมั่นระวังลูกรัก
อย่าหักหวนด่วนได้
อย่าใหลหลงเล่ห์กล
อย่าประมาทหมิ่นการ
ควรที่ลึกจึ่งลอบ
เห็นข้อควรจึ่งคิด
ที่ควรชิดจึ่งชู
อย่าหลงรักฝ่ายเดียว

จงแลเหลียวรอบคอบ หาความชอบจงได้
อย่าไว้ใจวางจิตร คิดให้สมปรารถนา
คืนภาราอย่านาน รับโองการใส่เกล้า
ข้าพุทธเจ้าสองเรา จะอาสาจนตาย
ถวายชีวิตรรองบาท ให้สมมาทเหมือนคิด
สัมฤทธิราชปรารถนา พระยศปรากฏยิ่ง
ได้สองมิ่งจอมสมร พาภูธรคืนวัง
ท้าวทรงฟังชื่นชม คลายอารมณ์ร้อนเร่า
ให้ครูเฒ่าหมอสมิทธิ์ ผู้ศักดิ์สิทธิ์มนต์เวท
อันวิเศษไปด้วยไชร้ ฉุกเฉินได้ช่วยแก้
ระวังลูกเราแล้ อย่าให้อันตราย

โคลง ๒

๏ พระฦๅถวายบังคมลาแล้ว กับหมอสมิทธิ์ผ่องแผ้ว
พเลยงสองเรา
๏ มาลงกำปั่นแกล้ว กลางสมุทสุดแพล้ว
เพริศพริ้งเพราตา
๏ โยชาทวยหาญล้วน เกณฑ์หัดสันทัดถ้วน
เจ็ดร้อยคอยงาน
๏ จัดการกลไกพร้อม คอยระวังนั่งน้อม
นบน้อบัญชวดิ์

◎ ได้ฤกษ์ดีดีฆ้อง ยิงปืนครืนครกก้อง
โห่เร้าเอาไชย

โคลง ๔

◎ กำปั่นไฟเฟื่องฟ้น ฟูมฟอง
ลอยเลื่อนเคลื่อนคลาคลอง คล่องคล้อย
พระฦๅค่อยคลายหมอง มาโนศ
ชมชื่นผลไม้ย้อย ผ่านน้ำแนวทาง

◎ มะทรางลางสาดชร้อง เสี้ยดผล
จันจำไยยล ยี่นย้อย
มังคุดลมุดปน เงาะป่า
ผลดื่นดกหกห้อย กิ่งก้านแกมกัน

◎ หลายพรรณผลมิ่งไม้ มองมูล
ปรางม่วงพวงก่ายกูน กิ่งน้อม
ขนุนทุเรียนพูน พวกิ่ง
พร้าวหมากดกคอค้อม ยอดย้ายโยนเยน

◎ ชลาเดนล้วนเหล่ากล้วย เกลื่อนกลาย
บ้างออกปลีเครือหลาย หลากล้วน
ทุกสวนเสี้ยดเรียงราย ริมฝั่ง
ตามย่านบ้านบางถ้วน ถิ่นน้ำลำคลอง

◎ กำปั่นล่องล่วงสิ้น สุดสวน
เห็นแต่ทุ่งทิวครวญ ครั้นร้อง

วายุพัดหันหวน โหยส่วาติ
พระคนึงนาฏน้อง นิ่มเนื่อนวลจันทร์
◎ ถนัดถนำบันคล้อย คลองธาร
ถึงสมุทปราการ ก่อกั้น
นัคเรศเขตรไพศาล สายสมุท
เร็วรุดออกอ่าวอั้น อกโอ้อาดูร
◎ พระภูลเทวศ์ให้ โหยหวล
นึงคนึงถึงนวล นาฏน้อง
อ้าโฉมแม่งามสงวน ควรคู่ เรียมเอย
พี่จะไปร่วมห้อง แห่งน้องสองนาง
◎ คว้างคว้างกลางสมุทครัน โครมเครง
กำบันผ่าคลื่นเคลง คลุ่คล้อย
ลอยลำแล่นปะเลง ลิ่วลิ่ว ไปนา
เร็วกว่าใบใช่น้อย แล่นด้วยกลไก
◎ หน่อไทธิราชร้อน รุมริ่ง
อักอ่วนหวลคำนึง แน่งน้อย
ปางใดจะไปถึง ถนัด สองนา
พระวิโยคโศกสร้อย ดห้อยโหยหา

โคลง ๒

◎ ทังสองราพีเลียง ค่อยถนอมกล่อมเกลียง
กล่าวถ้อยปลอบพลาง

◎ พระอย่าหมางหมองเศร้า คงจะสมสองเจ้า
ไม่ช้าจักถึง
◎ สองนายจงชักช้า ชวนชมโน่นนั่นนี่
ที่ท้องสาคร

โคลง ๔

◎ ภูธรค่อยชื่นชม ชมปลา
บ้างว่ายแหวกแถกถลา โลดเต้น
ฝูงกะโห้โลมา เมียงม่าย
ฉนากฉลามตามเพ้น ฟาดฟุ้งฟองชล
◎ ยี่สนวนว่ายคล้อย ลอยลิ่นชุ้
กระบอกกระเบนบิน เรียเรย
ทุกังกะพงผิน พาเพื่อน
วาฬไล่ว่ายแปลล้เปลี้ย ปลีกเปลื้องไปล่หนี
◎ นนทรีเลี่ยดชะร้อง เวียนวง
ปลาจวดจันท์เม็ดคง คู่เคย
ปลากากดมังกง กินเหยื่อ
ปลากุเราเคล้าเคลีย ไล่เลียวพัลวัน

ร่าย

◎ พระทรงธรรม์ชมมัศยา ว่ายเวียนมาเป็นหมู่
เปนคู่บ้างคลอเคียง บ้างม่ายเมียงหวนหัน

บ้างผกผันลำพอง
ว่ายกล่นเกลื่อนกลางชลา
มีต่างต่างหลายพรรค์
หวลลห้อยโหยหา
เรียมนิราศแรมวัง
สองแน่งน้อยนงพาล
ทนเทวศอาทวา
เห็นแต่น้ำกับฟ้า
โอ้พุ่มพวงดวงสมร
ในกระมลหมางหมอง
ถึงสองนาฏหนุ่มเหน้า
พระสุริย์ศรีมืดคลุ้ม
แสนคนึงคร่ำครวญ
ให้หมางหมองหม่นเศร้า
ระพี่พุ่งผ่องสว่าง
รัศมีส่องหล้า
พิภักตร์แลดาญ
พระโหยหานฤมล
ค่อยกล่าวเกลี้ยงทูลปลอบ
เล่าเรื่องในก่อนกาล
โผนคนองไล่เพื่อน
เหล่ามัศยาหลายอย่าง
พระสุริยันเย็นคล้อย
โอ้กานดาดวงสวาดิ
หมายมุ่งหวังสวาดิสร้อย
จากสถานนครเรศ
ทางชลาฦกล้ำ
น่าพิฦกลาญทรวง
พระอาวรณ์ร้อนรน
ตรอมตรึกตรองตรมสวาดิ
จนย่ำเข้าราตรี
ยิ่งกลัดกลุ้มรุมริง
รำจวญจิตรคิดตรอง
จนตราบเท้าอรุณรุ่ง
กระจ่างแจ้งแจ่มศรี
เห็นแต่ฟ้ากับน้ำ
ทางกันดารแดนชลา
ส่วนสองคนพี่เลี้ยง
ให้ชื่นชอบพระไทย
พระอาดาตามศรี

ทศภักตร์พาลอบหนี
พระจักกรีติดตาม

บุกป่าหนามข้ามศิงขร
ได้พานรเป็นพล

จองถนนข้ามคงคา
ถึงลงการอญราพ

พวกสัตวบาปแบหลา
ได้สิ้นเหมือนหมาย

องค์นารายน์คืนกลับ
ประทับฝั่งสาคร

แล้วแผลงศรขัดถนน
ให้สาชลหลั่งหลาม

เรียกถนนพระรามสืบมา
ทั้งสองราเล่าถวาย

พระภาคลายร้อนรน
ให้เร่งกลจักรไก

ใส่พื้นไฟกระหน่ำ
แล่นรีบร่ำเร็วมา

หลายทิวาราตรี
ถึงทมิฬสำคัญ

ใกล้เขตรขัณฑ์ด่านทาง
ให้ทอดกลางน้ำฎก

ทรงตรองฤกปฤกษา
เข้าภาราฉันใด

มิให้ใครรู้เรื่อง
มิให้เฟื่องฟุ้งความ

คิดให้งามตามเงื่อน
คิดกลบเกลื่อนให้ดี

ดูท่วงทีใคร่ครวญ
เชิญจบวนกลไก

พิเคราะห์ไวปรีชาญ
จึงทูลสารเสนอสนอง

ต้องคิดสองเงื่อนไขร้
แต่งทูตให้ถือสาร

บรรณาการถวายไท้
กำปั่นได้เข้าเมือง

ไม่ผิดเคืองแยบคาย
ค่อยผันผายเดินทาง

ถึงสองนางสมสนิท
จึงค่อยคิดถ่ายเท

คงสมคเนื่กหวัง
พระฦๅพังชื่นชม

คิดเห็นสมนึกไว้
แล้วสั่งให้แต่งสาร

บรรณาการพร้อมสรรพ
กับราชทูตอุปทูต

ทั้งตรูทูตพร้อมมูล
นเรนท์สูรเลือกสรร

คนสำคัญแคล่วคล่อง
ล้วนไวว่องเหมือนคิด

เคยสนิทชิดใช้
เคยไว้ใจวางจิตร

สนิททั้งแปดคน
กับจุมพลพี่เลี้ยงสอง

ทั้งเงินทองจัดไว้
เอาไปใช้อับจน

แก้ขัดสนสรรพเสร็จ
ส่วนสมเด็จพระฦๅ

แปลงเพศคือพราหมณ์พรหม
งามอุดมดูสง่าอาด

เปลี่ยนนามราชสยมพราหมณ์
สองนายตามนามชัด

ชื่อนายฉัดนายฉัน
จัดแจงกันเสร็จแล้ว

พระผ่องแผ้วขึ้นบาน
ให้ทหารคลาเคลื่อน

เลื่อนกำปั่นเข้าชิด
ขึ้นสถิตย์แทบฝั่ง

สั่งให้ไปอย่าช้า
สูจงจอดทอดท่า

ที่ท้ายเมืองพลัน

โคลง ๒

๏ ชาวกำปั่นไม่ช้า
ไปถึงด่านทอดถ้า

บอกถ้วนทุกประการ

◎ ชาวด่านบอกส่งซ้ำ พากำปั่นล่องล้ำ
ล่องเข้าเมืองหลวง

◎ เจ้ากระทรวงนำเผ้า ทูตประนมก้มเกล้า
นอบน้อมทูลสาร

◎ บรรณาการถ้วนพร้อม ทูลถวายนอบน้อม
นบเกล้าอัญชลี

◎ ทูลคดีถ้วน ตามมีในสารล้วน
ถี่ถ้วนทุกอัน

ร่าย

◎ ในสารสุวรรณบรรจง ผู้ดำรงธรณี
ทวารวดีเดชหล้า เกียรติเฟื่องฟ้าฟุ้งขจร
มหานครเลิศลบ ดิลกภพนพรัตน์
สุทัศนชาติ นครศรีโสภา
มาเจริญทางไมตรี ด้วยชาวบุรีไปชม
สรรเสริญสมบัติยิ่ง ล้วนแต่สิ่งพิเศษ
ในนิเวศน์เวียงสถาน งามตระการต่างต่าง
มีหลายอย่างหลายพรรณ สรรพสิ่งวิเศษ
กว่าประเทศนานา จึงให้มาเชยชม
พระบรมสมภาร งามตระการปานใด
ล่วนท้าวไทเมืองรมย์ พึงชื่นชมปรีดา

สั่งให้พาเที่ยวชม
เครื่องอุดมต่างต่าง

หลายอย่างหลายประการ
อวดทหารแม่นยำ

ยิงเข้าลำบินได้
ยิงให้ดูหลายครา

ถามทูตมาทันที
เมืองโน้นมีฤๅไม่

เราจะใคร่รู้ความ
ทูตทูลตามถามไถ่

เมืองโน้นไม่นับถือ
เป็นแต่มือแม่นดี

เมืองโน้นมีทหาร
ชำนาญชำนิเวทมนต์

ล้วนคงทนแคล้วคลาศ
อาจสามารถล่องหน

กำบังตนหายได้
เช่นนี้ไซร้จงดี

ภูมิพังเคืองขัด
โองการตรัสบรรหาร

ท่านว่าขานอวดอ้าง
มีมาบ้างฤๅไฉน

ทูตทูลไททันที
ภอจะมีลองได้

แต่ภอให้เห็นจริง
ไม่อ้างอิงอวดหาญ

ให้ปลูกศาลเพียงตา
ที่ศาลาแห่งหนึ่ง

จึงเชิญครูสมิธ
กับทั้งศิษย์ร้อยคน

เข้ามณฑลพิธี
แต่งอินทรีย์ถ้วนตน

นั่งอยู่บนศาลา
พวกบินมายืนรอบ

ชอบฤกษ์ให้ยิงปืน
สามนัดยืนยิงไม่ออก

แล้วบอกให้ยิงใหม่
ยิงออกไม่ต้องกาย

ตกกระจายริมศาล
ท้าวผู้ผ่านเมืองรมย์

ทูตทูลสมทุกสิ่ง ทรงเห็นจริงทุกประการ
โปรดประทานรางวัล พระทรงธรรม์ใคร่ได้
ราชทูตไว้ภารา ให้ล่ามพาเที่ยวชม
ตามอารมณ์ไม่ห้าม ชาวเมืองคล้ามชามใจ
ทูตเที่ยวไปทุกแห่ง รู้ตำแหน่งทั่วแล้ว
ในจิตรคิดผ่องแผ้ว เพื่อถ้าทรงธรรม์

โคลง ๒

๏ เบื้องกำบั่นไปแล้ว องค์พระฦาคลาศแคล้ว
จากถ้าสาคร

๏ บทจรไต่เต้า พระวิโยกโศกเศร้า
เร่าร้อนหฤไทย

๏ หมองมัวไหม้ลห้อย คนึงชนิษฐ์แน่งน้อย
โศกส์ร้อยแส่นทวี

๏ โอ้ศรีเสาวภาคเจ้า พี่มาตามหนุ่มเหน้า
ย่างเข้าเขตรแดน

๏ พี่แส่นเทวศหม่นไหม้ ยังไปรู้ไกลใกล้
ที่แท้ทางจร

๏ ดงดอนเดินยากแท้ ไม่รู้แห่งหลแล้
ยากล้ำเหลือหลาย

๏ เจียรจะวายชีพแล้ว แม่พุ่มพวงดวงแก้ว
พี่ไม่เห็น

๏ สู้ยากเย็นตามเต้า หวังประสบสองเจ้า
พี่น้องนวลผจง

๏ พระทรงกำสรดสร้อย รัญจวนหวลหาย
โศกเศร้าหมองศรี

๏ สองพี่เลี้ยงทูลถ้อย พระอย่ากำสรดสร้อย
ไม่ช้าจักสม

๏ ชี้ชวนชมช่อไม้ ทั้งดอกไม้ผลไม้
มิ่งไม้งามดี

๏ พระโยคีรู้แล้ว ใช้สาลิกาแก้ว
พ่อให้ไคลคลา

๏ สาลิกามาพ่อไท้ โผผินบินเข้าใกล้
จับไม้เจรจา

๏ เป็นภาษามนุษย์ไซร้ ว่าโอ้สองอรไท
แม่ถ้าฟังสาร

๏ ภูบาลแว่วเสียงก้อง เหลือบเห็นสาลิการ้อง
พลอดจ้อจับใจ

๏ นกใครหนอใครรู้ ฤๅว่านกท้าวชู้
แม่ใช้มาเชิญ

◎ พระดำเนินเข้าใกล้ ตรัสว่านกจงได้
บอกให้เราฟัง

◎ สองเจ้ายังแช่มช้อย ฤาว่าสองโศกสร้อย
ละห้อยโหยหา

◎ สาลิกาเห็นใกล้ บินไปใกลแล้วไซร้
จับไม้มองเมี่ยง

◎ ทรงเสี่ยงพลอดแจ้วแจ้ว สาลิกามาแล้ว
พระแก้วอยู่ไหน

◎ ภูวไนยตามตอบถ้อย เจ้าสาลิกาน้อย
พันหนึ่งไย

ร่าย

◎ ครั้นเข้าใกล้นกหนึ่ง พระภูมีลา
สาลิกาบินไป ครั้นเห็นใกลหยุดร้อง
เสี่ยงกู่ก้องกังวาล พังอ่อนหวานฉ่ำเนื้อย
ร้องรี่เรียกจับใจ ลงเล่นในแนวทาง
หยุดอยู่กลางมรรคา พระลีลาตามติด
ฉุกใกล้ชิดนกบิน โผนผินจับต้นไม้
จวนจวบใกล้คฤหา สาลิกาหายพลัน
พระทรงธรรม์ตกตลึง นิ่งคนึงตรึกตรา
โอ้นกพาพิศวง ให้เราหลงติดตาม

จึงห้ามปรามทุกคน ระวังตนจงมาก
สิ่งใดหลากเร่งคิด หมั่นพินิจตรึกตรอง
ส่วนสองนายพี่เลี้ยง ทูลกล่าวเกลี้ยงปลอบพลาง
พระอย่าหมางหมองไหม้ จักพลันได้สมสนิท
โดยนิมิตรสกุณา สาลิกาบอกข่าว
พี่เลี้ยงกล่าวเกลื่อนแกล้ง แล้วร้องพูดเล่นเจรจา
รีบไคลคลาไต่เต้า ถึงด่านเข้าทันที
พี่เลี้ยงปรีชาชาญ บอกอาการด่านถาม
แจ้งใจความไปช้า เราพ่อค้าสิบคน
จรดลมาพบ ประสบพราหมณ์รามราฐ
งามสง่าอุดม เชื้อพราหมณ์พรหมจรรยา
มาเที่ยวดูบุรี เล่าคดีทุกประการ
แจกเจือจานเงินทอง ปองเป็นมิตรชิดชม
ได้เสร็จสมทุกถ้า ไปบ้านน่าเนืองกัน
เที่ยวพันพันคบเพื่อน เลื่อนเล่าเข้าสู่หา
ชาวบ้านมานับถือ ว่าพราหมณ์คือพรหมบุตร
บริสุทธิ์สง่าอาด ต่างถวายภาชน์โภชนา
กระยาหารของดี ที่นอนมีผ้าลาด
ล้วนสง่าโอพาร ของตระการนานา
สุดนชาชาวรรค์ พระทรงยศสง่าเสวย

ค่อยเสบยส่บายองค์ แล้วเสด็จตรงสู่สวน
เชาชีชวนชมไม้ สวนสมเด็จท่านไท้
พี่น้องสองศรี

โคลง ๔

◎ ภูมีชมมิ่งไม้ มูลมอง
ดอกดกตูมบานกอง กิ่งค้อม
ผลห่ามสุกเรืองรอง ร่วงหล่น ลงนา
สวนสนุกนมพร้อม เนื่องน้อมใจถวิล

◎ ดอกกระถินกลิ่นเกลี้ยง เกลาใจ แม่เฮย
ฤๅกลินนุชเนืองใน นน
มาลาเล่ห์มาไลย ลวงกลิ่น
หอมดั่งกลิ่นแก้วภัก พี่ให้โหยหวล

◎ รำดวนดวงดอกสร้อย สารภี
กลินดังกลินเกษน์ แน่งน้อย
จำปาดอกจำปี จักเปรียบ ปานฤๅ
หอมไป่ปานกลินร้อย ชั่งโอ้อกตรอม

◎ พยอมหอมยั่วเย้า ยามยล
หอมกลินการเกดกล เกษแก้ว
หอมรศรสสุคนธ์ ควรคู่ ได้ฤๅ
กลินกุหลาบเลิศแล้ว เล่ห์คล้ายกลินสมร

◎ มลิซ้อนซ่อนชู้ ชูใจ ชื่นแฮ
เฉกแม่ซ่อนกลิ่นไกล เกลื่อนกล้ำ
นางแย้มยิ่งแย้มไย ยวดยั่ว จิตรนา
หอมกลิ่นพิกุลก้ำ เกษน้องนางสงวน

โคลง ๒

◎ สองนายชวนชมช้อย ชื่นชมวิหคห้อย
แมกไม้เมียงมอง

◎ แซ่ซร้องเสียงแจ้ว ๆ เฉกเชิญชวนพระแก้ว
สู่สร้อยสวนขวัญ

โคลง ๔

◎ เบญจวรรณจับมิ่งไม้ โมกมัน
นกขมิ้นจับชิงชัน แซ่มช้อย
สัตวาจับจวงจันทน์ โจนจิก ผลแฮ
สาลิกาแก้วก้อย จับต้นสารภี

◎ โนรีจักรักร้อง รายเรียง
นกคุ่มจับช่อยเคียง คู่ค้อน
กระสากระสรรเสียง สังวาส
จับกระสังซรับซร้อน แซ่ซร้องแจจรร

◎ ทรงธรรม์ชมสระสร้อย สัตบัน
สัตบุษบัวผัน เผื่อนพ้อง

จงกลอุบลสรรพ์ สดชื่น ใจแฮ
ภุมรินบินร้อง ร่อนไซ้เสาวคนธ์

◎ มัศยาวนว่ายคล้อย ลอยลม
ปูเต่าเผ้ากินตม ไต่เต้า
บ้างวิ่งว่ายลอยจม โลดไล่ กันนา
ถวิลว่าสระหนุ่มเหน้า พนิยาไฉน

โคลง ๒

◎ พระเข้าในสวนแล้ว หฤไทยผ่องแผ้ว
ชื่นชื่นปรีดา

◎ หาผู้รักษาสวนไซร้ เงินทองกองกอบให้
อยู่ได้โดยใจ

◎ พวกไพร่ไปออกอ้อม พบพวกเพื่อนกันพร้อม
ต่างแสร้งเสสัน

◎ ชวนกันคอยข่าวถ้า บ้างมุดเมียนเปลี่ยนหน้า
นอบเผ้าทรงธรรม์

◎ พระสุริยันเย็นคล้อย พระคนึงแน่งน้อย
ลห้อยโหยหวล

◎ ปันบ่วนครวญครั้นร้อง จึงแถลงแต่งโคลงพร้อง
พร่ำเชื้อเชิญชวญ

โคลง ๔

๏ ดวงจันทร์ขวัญเนตรแก้ว โกมล แม่เฮย
เรี่ยมนิราศเวียนวน หวาดว้า
แสนทุกข์เทวศทน ทุเรศ มานา
หวังประสบหนุ่มหน้า นิ่มเนื่อนวลผจง

๏ เชิญอนงนาฏน้อง นวลจันทร์
มาประพาศสวนพลัน อย่าช้า
พี่คอยรับขวัญขวัญ เนตรพี่อยู่นา
เชิญแม่มาพี่ถ้า อยู่ถ้าพังสาร

๏ นกหกวานส่งสร้อย สารสนอง หนึ่งรา
จงช่วยแจ้งแต่ล่อง พี่น้อง
ว่าเรี่ยมนิราศหมอง มาเปลี่ยว
เปล่าอกครวญครั่นร้อง ร่ำไห้หาสมร

๏ ทิชากรแซร่ซร้อง ขานขัน
ร้องระเรื่อยเรี่ยงรัน ใช่น้อย
บ่นำข่าวจอมขวัญ ทูลแด่ เรี่ยมเลย
พระวิโยคโศกสร้อย ฉหน้อยโหยหา

๏ จนเพลาล่วงเข้า ราตรี
จันทร์จรัสรังษี ส่องหล้า

โอ้ดวงสุมาลี แลลับ แม่เอย
มาบ่เห็นหนุ่มหน้า แม่หน้านวลจันทร์
◎ หมายมั่นมามอบไม้ ตรีสอง
โฉมทิพย์มณฑาทอง ท่านไท้
หวังฝากชีวิตปอง จักบ่วย การฤๅ
พระยิ่งลห้อยไห้ ใคร่กลั้นใจตาย

โคลง ๒

◎ สองนายทูลสนองถ้อย พระอย่าโศกเศร้าสร้อย
พรุ่งนี้มาสม
◎ เชิญบรรทมแท่นแก้ว ในตำหนักเพริศแพร้ว
ที่ไท้ทั้งสอง
◎ เดือนส่องแสงพ้าแผ้ว เสี่ยงจักรจั้นเจียยแจ้ว
กล่อมท้าวนิทรา
◎ มาดาลมดาศไล้ หอมกลิ่นกลิ้วกลิ่นใกล้
กลิ่นน้องสองศรี
◎ พระเปรมปรีดิ์คลิ้คล้อย คนึงชนิษฐ์แน่งน้อย
ม่อยเคลิ้มนิทรา

ร่าย

◎ สองราหลับแทบบาท พระฦๅราชฝันเห็น
เป็นนิมิตรมากไซร้ ฝันว่าได้ดอกมณฑา

ทงงคู่มาชมชื่น หอมรวยรื่นชื่นจิตร
สมสั่นทแนบอุรา ในชั้นดาวดึงษ์สวรรค์
สองนายพลันพลอยได้ ดอกบัวไซร้โสภา
ต่างปรีดาชื่นชม สมอารมณ์รื่นจร
กลับนครเหมือนหมาย พระภาคายคืนพลัน
บอกความผันผเลียง นายกลั่นแลนายเกลียง
ช่วยแก้ผันนา

โคลง ๒

◎ ทงงสองราผันไซร้ แว่วสำเนียงหน่อไท
คนขนทันท
◎ ฟังภูมิถ่องถ้อย นิมิตรดีใช่น้อย
จักได้ดังถวิล
◎ ทรงสุบินเลิศแล้ว พระจะลุลาภแก้ว
ก่อเกอกลกาม
◎ ข้าพลอยตามเสด็จได้ สมดังจิตรคิดไว้
เพราะด้วยทรงธรรม์

โคลง ๔

◎ นายกลั่นผันชื่นช้อย ชมสระ
ปลาดุกชโดดะ โดดเต้น
สลาดล่ดดอยปะ ปนช่อน
กระดี่กระเดือกเกลือกเพ้น ช่อนช้อนเชิงเรียง

◎ นายเกลี้ยงฝันได้บ่วง ดักบู่
คันบ่วงล้วงพ่อรู ร่อไว้
ปูเปียวเหนียวหนับดู ดุกดิก
ชยุบชยับจับไป่ได้ ดั่งน้ำใจหมาย

◎ สองนางฝันว่าไท้ ไคลคลา
โดยเสด็จทางเวหา หาศกว้าง
ประจงจับจันทรา ทงงคู่ เคียงแฮ
ลอยเลื่อนเคลื่อนคว้างคว้าง ย่างเยื้องงามคม

โคลง ๒

◎ สองประนมเหนือเกล้า ทำนายฝันพระเจ้า
พรุ่งเข้าจักสม

◎ พระชมฝันพิเลียง แช่มชื่นรื่นจิตรเพียง
พบแก้วกลอยสมาน

ร่าย

◎ ส่งสารสองยอดสร้อย นวลแน่งน้อยพิมพ์พรรณ์
แสนกระศัลย์โศกเศร้า เข้าในรัตนบรรจถรณ์
กรกอดกรคำนึง ร้อนรำพึงพิศวง
ถึงองค์พระภูราช เจียนใจขาดรอนรอน
สองสายสมรจาบัลย์ คอยนับวันเคร่าถ้า
เห็นหายช้าผิดเชิง ละลาญเลิงหลงคิด

รำจวญจิตรใช่น้อย ฉหน้อยให้หวฉหา
โศกาดูรพิลาป น้ำเนตรอาบภักตรา
เรียกสองราพี่เลี้ยง คอยกล่าวเกลี้ยงกระซิบถาม
พระโฉมงามไฉนหาย ไป่เหมือนหมายแล้วเจ้า
แม้พรุ่งเช้าไป่มา เราจะลาล่วงไซร้
สองอยู่ให้จงดี สองนารีร้อนรน
ทูลยุบลวรนารถ เจ้าโฉมราชทงสอง
ว่าพระทองทงคู่ ของดอยู่ก่อนรา
ท้าวคงมาเปนแน่ พระมิ่งแม่อย่าเศร้า
ฉันใดเจ้าจึ่งรู้ ผู้ใดมาบอกข่าว
แกล้งกล่าวให้ไหลหลง พะวงพว้าพวัง
พี่เลี้ยงฟังบังคม กรประนมทูลพลาง
พระอย่าหมางหมองเศร้า ท่านครูเฒ่าสิทธิศักดิ์
รู้มลักเหลือหลาย ท่านทำนายแน่นอน
ว่าภูธรมาไซร้ ใจข้าให้ชื่นชม
ในอารมณ์ผ่องแผ้ว ดุจพระแก้วเสด็จมา
เห็นแก่ตาข้าน้อย ดุจชักช้วนชม
พระคนกลมองแอบ เนาแนบสองอยู่เกล้า
เข้ามาสู่ส่วนสร้อย ใจข้าน้อยนิยม
สองฟังชมชื่นชอบ ตรัสตอบสองพี่เลี้ยง

คำพเยงพงวาง ผังไว้กลางใจจำ
พี่ช่วยนำแนะสอน สายสมรกล่าวชม
นิยมยอพ่อใจ ตรัสปราใส่พเลียง
พกล่อมเกลยงรักษา แต่เยาว์มาคุงใหญ่
คุณยิ่งใช่ภอดี ครงนมมากซร้ำ
คุณยิ่งล้ำฟ้าดิน สองยุพินพจมาน
เจือจานใจสองนาง พเลียงพลางปรีดา
ครันเพลาราตรี กล่อมสองศรีทรามชม
เชิญบรรทมพณเกล้า ฦๅราชเต้าตามแล้ว
จักมาสู่สมแก้ว พรุ่งนมันคง

โคลง ๒

◎ จงบรรทมแท่นแก้ว ฟูกหมอนแพรเพริศแพร้ว
ม่านมุ้งผดุงถวาย

◎ ดอกกระจายลายผ้า พิดานดาดโอ่อ้า
อบฟุ้งเสาวคนธ์

◎ กล่าวยุบลกล่อมเกลยง พี่งเสนาะเพราะเพรียง
พเลียงทรอถวาย

โคลง ๔

◎ เดือนหงายกระจ่างแจ้ง เวหา
เกลื่อนกลาดดาษดารา เรียบร้อย

เดือนช่วยส่องมรรคา ฦๅราช ท่แฮ
เชิญชักมาสู่สร้อย สรบน้อยส่องสมร
◎ อย่าอาวรณ์ร้อนเร่า อารมณ์
ขวัญอ่อนจงบรรชม แท่นแก้ว
พระภุาจักมาชม เชยชื่น จิตรแฮ
ส่องแม่จงผ่องแผ้ว เพื่อได้โดยหวัง

โคลง ๒

◎ ส่องพังส่องที่เลียง ช่างกล่าวกลอนกล่อมเกลียง
เพราะถ้อยสุนทร
◎ ว่าพระภุาจรไต่เต้า จักมาถึงพรุ่งเช้า
ชื่นชื้นใจถวิล

ร่าย

◎ ส่องยุพินแช่มชื่น สำราญรื่นอารมณ์
บรรชมเหนื่อแท่นที่ ส่องพิเลียงกล่อมกลอน
ส่องสายสมรหลับสนิท เกิดนิมิตรอัศจรรย์
พระพิมพ์ฝันเห็นองค์ อมรินทร์ลงจากฟ้า
อยู่ตรงหน้าส่องสมร ส่องกรช้อยส่องศร์
พาจรสู่สุวรรค์ ฝ่ายพระพรรณฝันเห็น
เป็นเทพสังหร ว่ามังกรฤทธิกล้า
ลอยล่องฟ้ามาถึง เข้ารัดรึงแรงเรี่ยว

เชี่ยวชาญชิดติดพัน ในสุวรรณปราสาท
สองวรนาฏขวัญหาย มังกรกรายกระหวัด
รัดรวบห่วปลิวลอย สองงูพลอยตามพลาง
รัดสองนางนำหนี สองนารีนอนเรียง
หลับเคลิ้งแท่นจอมขวัญ นางจั้นฝันชมสระ
บัวระดาดาษดา เหลือบเห็นปลาไหลเผือก
เที่ยวแซะเสือกไซ้รู เข้าคุดคู้ดื่มไคล
นางจับไปเลี้ยงชม ให้กินตมทกวัน
นางเจิมฝันดักแร้ว ต้องนกแก้วคอแดง
ดนสนแรงหอบรวน ซรบเซร้าซรวนจับได้
เอาเลี้ยงไว้ชมชื่น ตระบัดตีนตามกัน
ต่างคนฝันจำได้ จวนจวบใกล้รุ่งรพี
สองโฉมศรีเล่าพลาง สองนางพังฝันไท้
เห็นจะได้เหมือนหมาย ทำนายฝันขวัญเข้า
คงสมแม่ณเกล้า พรุ่งนี้แน่นอน

โคลง ๔

๏ อย่าอาวรณ์ร้อนเร่า รุมทรวง
ฝันแม่ยิ่งใหญ่หลวง เลิศแล้ว
สำเร็จคิดทงงปวง ไป่บ่วย การเลย
พระจะลุลาภแก้ว ก่อเกอกรีชา

◎ ในเพลาพรุ่งนี้ แน่นอน
ขวัญอ่อนอย่าอาวรณ์ วุ่นไฉร้
พระฦๅจักเสด็จจร มาสู่ สมนา
สมคิดจิตรจงได้ ดั่งน้ำใจถวิล

โคลง ๒

◎ เทพินยินดีได้ ดุจดังองค์ท่านไท้
ธิราชเจ้ามาสม
◎ ทรามชมค่อยชื่นชั้น จึ่งตรัสภิปรายอ้น
อรรถถ้อยตอบสนอง
◎ ผันของพี่แท้ คงจะดุลาภแล้
เลิศล้ำใดปาน
◎ กล่าวเจื้อจานใจแล้ว สองพระพี่เลยงแผ้ว
ผ่องน้ำใจเกษม

ร่าย

◎ ต่างปรีดิ์เปรมแช่มชื่น สำราญรื่นปรีดา
ภอเพลาบ่ายจุสุใสมย แสงอุไทยถ่องฟ้า
จักรจั่นจ้าแจจัน ไก่แก้วขันเอกเอ้อย
สุโนกเจื้อยขันขาน เสียงผสานแจ้วแจ้ว
สว่างแผ้วเวหา กากรพรอกบอกกล่าว
ดุจนำข่าวภูวไนย มาอาไศรยสวนศรี

สองนารีชมพลาง พลางดื่ใจใช่น้อย
ทูลยอดสร้อยสายสมร ว่าภูธรมาแน่
พระแม่อย่าเศร้าจิตร โดยนิมิตรมิไซร้
คงพบวันนี้ได้ แม่นแท้แลนา

โคลง ๒

๏ สองสุดาผ่องแผ้ว พี่พากันคลาศแคล้ว
ลืบให้รู้ความ
๏ บอกแต่ตามจริงไซร้ อย่ามาลวงกันให้
เคร่าถ้าคอยหา
๏ สองนางหน้ายิ้มแย้ม แต่งตัวงามแสล้ม
แช่มช้อยชวนชม
๏ งามคมสมใส่สร้อย สอดแหวนเพ็ชรกริ่งก้อย
เพริศพร้อยพราวตา
๏ นุ่งผ้านอกอย่างแล้ว ดอกกระจายพรายแพร้ว
เลิศแล้วอย่างดี
๏ ห่มแพรศรีสองชั้น แพรบักเถาทั้งนั้น
เลือกล้วนงามงาม
๏ บ่าวไพร่ตามน้อยน้อย พากันไปสวนสร้อย
คลาศคล้อยไคลคลา

◎ ครั้นมาถึงสวนสร้อย ค่อยย่างเยื้องเรียบร้อย
ชม้อยเม่งมอง

◎ ตรึกตรองใจใคร่รู้ ว่ามีผู้ใดผู้
หนึ่งนั้นอาไศรย

◎ เก็บดอกไม้ให้ช้า หวังจะดูทางถ้า
ถี่ถ้วนทุกประการ

◎ สองนายชาญเชิงแท้ ครั้นเห็นสองนางแล้
หลากน้ำใจถวิล

◎ สองนารินมาน ที่จะมาชักช
ช่องให้มั่นคง

ร่าย

◎ ทูลองค์อิศเรศร์แล้ว สองนายแคล้วไคลคลา
บีดทวาราตำหนัก ชักเชิงเชื่อนให้ไคล
แกล้งเดินไปให้เห็น ทำทีเปนไม่รู้
ว่าผู้ใดไปมา เข้าศาลาฝาชีด
บีดประตูคอยมอง ส่วนสองนางแลไป
เห็นแต่ไกลไววับ ลับศาลาแลหาย
นางนึกหมายมั่นคง สมคำองค์โยคี
ดูท่วงทีผิดประหลาด ทำเดินผาดให้เห็น
ทนเปนง่ายแล้ว สองนางแคล้วจรดล

เดินเวียนวนค้นหา เห็นคนมาเมือก
บัดหายแห่งใด เดินเลยวไปแลดู
เบิดประตูเข้าไป ในศาลาเห็นสอง
ดูทำนองแช่มช้อย จึงกล่าวถ้อยทักถาม
สองนนามกรไฉน เข้าอยู่ในศาลา
มาแต่ด้าวแดนใด บังอาจใจจริงแท้
บอกจริงแล้อย่าพราง สองนายพลางยิ้มแย้ม
ตอบแก่สองแล้ม พันมาไกล

โคลง ๔

◎ มาเมืองไกลใช่น้อย นวลผจง
พี่บอกความตามตรง แน่งน้อย
ไปรู้แห่งหนหลง มาดอก ณแม่
ใช่จะแกล้งแต่งถ้อย ใส่สร้อยแซมสี

◎ สวนนสอนแมรย ทรามรัก
แสนสนุกดีนัก เลิศล้ำ
เรียมมาบ่รู้จัก ใครใคร่ ถามนา
มาพบเจ้าของซ้ำ ชื่นน้ำใจเรียม

◎ งามเสงี่ยมจงให้พี่ง เอาบุญ แม่ฮา
พี่จะทดแทนคุณ นิ่มน้อง
อาไศรยอยู่เจือจุน ใจชื่น แลแม่
พี่เปลี่ยวเปล่าพวกน้อง พี่น้องไปมี

๏ สองนารีนั่งยม กริ่มใจ
เห็นจะสมนึกใน แน่แท้
ดูรูปร่างผ่องใส สุดสอาด
ผิดพวกเมืองเราแล้ เล่ห์ล้ำชำคม

๏ อารมณ์หมายแม่นแล้ว ตอบไป
ส่วนราชสองอรไทย อยู่เกล้า
พี่มาแต่เมืองไกล จงอยู่ เถิดพี่
พอเคลื่อนคลายหายเศร้า สร่างได้ความสบาย

๏ สองนายสนองตอบถ้อย นาริน
คุณแม่ล้ำแผ่นดิน แผ่นฟ้า
นำคำข้อควรถวิล ไว้หว่าง ทรวงนา
แม้เสร็จสิ้นเบื้องหน้า จักได้แทนคุณ

๏ เปนบุญได้ก่อสร้าง ปางไกล แม่ฮา
พบนุชสุดอาไลย พ้น
พะเอินแม่มีใจใส่ สังเวช
สังวาศเคยก่อนรัก จึ่งได้พบกัน

๏ นางจันพังชันชัน อารมณ์
ชายแต่ห่างตาคม คู่ค้อน

นางเจิมจับใจชม เชิงชื่น
เมียงแต่ห่างตาย้อน ยั่วแย้มกลกาม
◎ จึงถามว่าพ่น นามใฉน
มาธุระอะไร ใครรู้
จงแจ้งแต่จริงใจ อย่าเจื่อน เลยพี่
ฉันจะช่วยแก้กู้ ที่ร้อนรนใน
◎ ขอบใจสองแม่แล้ ทรามรัก
คำแม่ชื่นใจนัก แน่งน้อย
ขอพึ่งพิงพัก รอผ่อน ใจแม่
แม้ว่าเสร็จสมสร้อย ห่อนร้างแรมชีวัญ

โคลง ๒

◎ สองนายพลันโฉมเจ้า ปลอบว่าแม่ชีวัญเข้า
อย่าได้หมองหมาง

โคลง ๔

◎ สองนางต่างแนบเนื้อ สองนาย
ร่วมภิรมย์รศหลาย เล่ห์ล้ำ
ต่างชื่นต่างชมหมาย มั่นแม่น
แสนเกษมเปรมฉ่ำ เนื่องน้ำใจถวิล

โคลง ๒

◎ ครั้นสนสมภาศแล้ว ต่างยิ้มย่องผ่องแผ้ว
เพื่อด้วยกลกาม

โคลง ๔

◎ นางจึ่งถามชื่อชู้ ทันที
เชิญพี่บอกโดยดี อย่าเออน
สองมาแต่ชานี นามชื่อ ใดแฮ
วานอย่าทำเลื่อนเปือน บอกให้รู้รา

โคลง ๒

◎ พี่มาเมืองไกลแท้ ชื่อเมืองเชียงตุงแล้
เที่ยวค้าขายของ

โคลง ๔

◎ มาลำลองพ้องพวก พลัดกัน แม่ฮา
พี่ชื่อฉัตรชื่อฉัน ว่าไว้
พบพราหมณ์หนึ่งคมสัน โสภาค
นามสยมพรหมณ์ได้ เที่ยวด้วยกันมา

โคลง ๒

◎ สบสองราร่วมห้อง พี่บ่ไปไกลน้อง
อยู่ด้วยมารศรี

โคลง ๔

◎ สองนารีรู้เรือง รำคาญ
ตกตึงแลลาญ จิตรไซร้

ตริกตรองว่องโวหาร หาเหตุ ถามแฮ
พราหมณ์อยู่ไหนพาให้ พบได้รู้จริง

โคลง ๒

◎ สองนายนึ่งนึกไซร้ บ่ทันนัดท่านไท้
อัดอั้นอายใจ

โคลง ๔

◎ สองนางไวว่องรู้ ท่วงที
กล่าวกระชั้นเย้ายี ชดช้อย
หน้าตาพี่ผ่องศรี ใสสด
แต่ว่าปดใช่น้อย นึกหน้าอางขนาง

โคลง ๒

◎ ท่าทางผิดพ่อค้า จะดูหน้าใช่หน้า
เชื้อชั้นข้าชาวพด

โคลง ๔

◎ พลางตนเองตั้งนั้น เยี่ยใด
แกล้งกล่าวเกลื่อนเชื่อนไช ใช่น้อย
เสียแรงรักหักใจ ร่วมจิตร
ยังจะบีดบิดถ้อย เท็จให้ใจฉงน

โคลง ๒

◎ อย่าร้อนรนร่ำร้อง พี่จะบอกจริงน้อง
อย่าได้อางขนาง

◎ พี่แกล้งพรางยอดสร้อย จะลองใจแน่งน้อย
ใคร่รู้ร้ายดี
◎ พนพเลยงไท้ สมเด็จพระภฺาไชร้
บอกแจ้งใจจริง
◎ สองมิ่งเมืองพเลียง สองอรไทยเนื่องเกลียง
ช่วยด้วยโดยหวัง
◎ สองนางพังข่าวไท้ ชื่นชมสมคิดไว้
ดั่งได้ไอสวรรย์

โคลง ๕

◎ พระองค์นนเด็ดจเบอง บ่อนได พี่ฮา
พระจะเปลื่องหฤไทย โศกเศร้า
เชิญพี่ช่วยพาไป เผ้าบาท
จักประนมก้มเกล้า กราบเบื่องบทมาลย์
◎ ขอรับสารสู่สร้อย สองศรี
แล้วจักเชิญสองลี ลาศเต้า
มายังปิ่นภูมี มหิราช นั้นนา
สู่ที่สวนสองเผ้า ท่านไท้ทันที

ร่าย

◎ สองนายปรีดเปรมจิตร เชยชมชิดสองนาง
กอดจูบพลางแย้มยิม ประไพพริมเพราคม

ต้องอารมณ์ชมชื่น ลำราญรื่นปรีดา
สองนายพาสองนาง ตามกันพลางมาพลัน
ถึงตำหนักจันทน์ทันใด สองทูลไทธิราช
ข้าพบนาฏสองศรี พาจรลีมาเฝ้า
หวังประนมกัมเกล้า เพื่อได้รับสาร

โคลง ๒

๏ สองนางชาญเชิงแท้ เห็นองค์พระฦๅแล้
เลิศล้ำใดปูน

โคลง ๔

๏ จึงทูลชิเบศร์ไท้ ทันที
พระอุส่าห์จรลี ลาศเต้า
มาถึงที่สวนศรี สองนาฏ
ลำบากพระองค์เจ้า ยากพ้นประมาณ

โคลง ๒

๏ ภูบาลตรัสตอบถ้อย ถามถึงพระนุชน้อย
ยอดสร้อยสองศรี

๏ สองอยู่ดีฦๅเจ้า ฦๅว่าสองโศกเศร้า
เคร่าถ้าหมองหมาง

๏ สองนางทูลท่านไท้ ว่าสองละห้อยไห้
ไม่เว้นคืนวัน

◎ สองกระศัลย์โศกเศร้า ถึงพระผู้บี่นเกล้า
คำเข้าเพรางาย
◎ ฤๅสายสั่งพี่เลี้ยง เชิญสองอรเนื่องเกลี้ยง
อย่าช้าเด็ดจมา

โคลง ๔

◎ แม้นข้าจักไปได้ เห็นองค์
ไหนจะครองชีพคง อยู่ไซร้
ขอเชิญแม่โฉมยง มาสู่ สวนนา
พอที่พบภักตร์ได้ อย่าให้ชีพวาย

ร่าย

◎ สองนางถวายบังคม กรประนมเหนือเกล้า
นบน้อมเจ้าจอมกระษัตริย์ บรรจงจัดบรรจุรณ์
อลงกรณ์เครื่องลาด ล้วนสอาดงามดี
มุ้งม่านมีครบครัน อภิรมย์ทูลลา
ตาต่อตาสองนาย ม่านเมียงหมายมั่นกัน
ต่างกระศัลย์เศร้าสร้อย ต่างละห้อยโหยหวล
ให้คร่ำครวญไปมา สองนางลาคลาไคล
ใจต่อใจผูกพันธ์ สองนางจรัลจากสวน
คิดรำจวนบ่วนใจ จนเข้าในวังราช
เห็นสองนาฏดวงสมร เยี่ยมบัญชรทั้งคู่

โฉมเยื้อนอยู่ยะแย้ม งามแส่ล้มเลิศหล้า
ดุจนางฟ้าสาวสวรรค์ ภักตร์เพี่ยงจันทร์ทงงสอง
ตั้งตามองคอยถ้า ดุจแว่นฟ้าผ่องศรี
สองนารีลีลาศ ขึ้นปราสาททันใด
เข้าถึงในใกล้บาท ทูลข่าวราชทุกอัน
รับขวัญขวัญอรไท ขวัญแม่มาแล้วไซร้
อย่าได้ร้อนรน

โคลง ๔

๏ นฤมลบุญเลิศล้ำ แดนดิน แม่ฮ่า
โฉมราชดังอมรินทร์ ร่มฟ้า
ฤๅกฤษณประชมสินธุ์ มาสู่ สองนา
งามประโคมแหล่งหล้า เลิศล้ำใดปาน

๏ พระดั่งสารถี่ถ้วน ทุกอัน
เชิญเสด็จสองจอมขวัญ อย่าช้า
แม้นานนักบ่ทัน พบพระ องค์นา
พบแต่ศพเจ้าพ้า ฝากไว้ให้เผา

๏ สองเจ้าฟังแช่มชื่น ชื่นครัน
ดุจดั่งได้ไอสวรรย์ ว่ายพ้า
พี่เอยใคร่ไปทัน ในบัด นี้นา
กีดเพราะลายาช้า ชอกช้ำใจครัน

◎ จอมขวัญยังย่าไท้ ทันที
ทูลบาทเบื้องบทศรี ซรบเกล้า
นั่งแนบแอบองค์ม เจตรชื่น ชมนา
ดาพระย่าไต่เต้า สู่สร้อยสวนขวัญ
◎ ย่าพลันผันลูบไล้ หลานขวัญ
ภักตร์แม่ผ่องเพี่ยงจันทร์ แจ่มฟ้า
จักลาเล่นสวนสรรพ์ แสนสนุกน
ไปแม่อย่าอยู่ช้า ชุกไข้ไภยมี
◎ จึงสั่งพี่เลยงราช สองรา
จงพิทักษ์รักษา ไผ่เผ้า
อย่าให้ล่วงเวลา ค่ำมืด ลงแฮ
ภอบ่ายเย็นเชิญเจ้า กลับเข้าวังพลัน
◎ จอมขวัญลาย่าแล้ว ลีลา
คืนสู่ห้องรจนา หนุ่มเหน้า
สะสรงสุคนธา ธารกลิ่น
หอมเฟื่องฟุ้งจรุงเร้า รื่นด้วยเสาวคนธ์
◎ ทรงเครื่องต้นเพริศพริ้ง เพราคม
ผิวผ่องทองทาถม เทียบได้
งามเงื่อนอับศรสม ทุกสิ่ง งามนา
ทรงพระภูษิตไชร้ เสร็จพร้อมเพราผจง

◎ โฉมยงทรงเครื่องแล้ว จรล่
พระพี่เลี้ยงสองศรี นอบน้อม
ทรงวอรัตนรูจี แจ่มจรัส
สาวสุรางค์แห่ห้อม แวดล้อมครรไล

ร่าย

◎ คลาไคลถึงสวนศรี สองนารีไปก่อน
ผ่อนเข้าตำหนักจันทร์ ทูลทรงธรรม์ธิราช
แล้วแต่งอาศน์บรรจถรณ์ มุ้งม่านหมอนเสร็จสรรพ
หับทวารห้องประชม ปูเฉียมพรมช้างน่า
สำหรับข้าไทเฝ้า ส่วนพระฦๅเจ้าจอมกระษัตริย์
บรรจงจัดแต่งองค์ ทรงภูษาภรณ์
งามบวรรจนา ทรงมหามงกุฎ
ประเสริฐสุดโสภาค ดุจเทวราชอมรินทร์
พระภูมินทร์ตรึกตรา ปฤกษาสองพี่เลี้ยง
นายเกลี้ยงแลนายกลั่น หมายมุ่งมั่นมองเมียง
แอบอยู่เคียงข้างองค์ สองโฉมยงยูรยาตร
ลีลาศรีขนตำหนัก พักข้างน่าทันที
พร้อมสาวศรีกำนัล เกษมสันต์แซ่ซร้องร้อง
ให้เล่นร้องลักระวา ชมบุบผาหอมหวล
ทำโอดครวญท่วงที ร้องเรื่องศรีอนิรุท

กับวรนุชอุษา เทพเจ้าพาสู่สม
สองทรามชมพังชื่น สำราญรื่นพระไทย
พี่เลี้ยงใจแหลมหลัก ทูลเตือนตักต่อหน้า
ว่าพระย่าสั่งไว้ ให้บรรจมอย่านาน
เยาวมาลย์แย้มยิ้ม ประไพพริ้มภักตรา
พจนาตอบถ้อย นานอกหน่อยจึ่งนอน
สองนางวอนค้อนให้ ส่งสาวใช้ฉับพลัน
จงพากันออกไป เล่นให้ไกลอย่าอึง
ยินเสียงถึงจะมิหลับ ขับสายสนมไปแล้ว
ค่อยผ่องแผ้วนิดึ เชิญสองศรีเข้าห้อง
ทั้งพระพี่พระน้อง อิดเอื้อนอายใจ

โคลง ๒

๏ จักไปฉันใดได้ ยังไป่เคยเลยไซร้
พี่ได้ปราณี
๏ จงช่วยชี้ช่องให้ แต่ภอรู้ที่ไว้
จักได้โดยตาม

โคลง ๔

๏ โฉมงามเจ้าพี่ อย่าฉงน
คงจะรู้เล่ห์กล ที่ไท้

พระแม่อย่าเวียนวน
เข้าที่เถิดจักได้
◎ ยังนึกเกรงท่านไท้
ให้หวาดหวั่นวิญญา
ไปรู้จักเดียงษา
วานพี่ไปเป็นหล้าม
◎ พระฤาษีจิตรหมุ้ง
นั่งแนบแอบฝาเคียง
ได้ยินแต่น้ำเสียง
พังว่าสองนวลน้อง
◎ โฉมยงยังอิดเอือน
สองพี่เลยจูงจร
เข้าสู่ที่บรรจถรณ์
องค์พระฤาเสด็จเข้า
◎ สองศรีเห็นราชไท้
งามยิ่งองค์อิศรา
พิศบ่พริบไนยนา
เนตรตะลึงแลเจ้า
◎ ต้องจำนงนึกไว้
โฉมพระล้ำแดนดิน
หวั่นจิตร เลยแม่
เรื่องรู้ไปเอง
พี่อา
ครั่นคร้าม
ลักนิด หนึ่งเลย
เล่ห์ให้เห็นท์
มองเมียง
คั้นห้อง
สุดชื่น จริงแฮ
หนุ่มแท้โดยจง
อาวรณ์
จึงเต้า
แท่นรัตน์
สู่ห้องทันที
เสด็จมา
ร่มเกล้า
เมียงมุ่ง
หมอบเฝ้าเฟ้ยมองค์
หวังถวิล
เด่นฟ้า

อ่อนอายซรบภักตร์ผิน
กรประนมก้มหน้า

◎ พระภาบงนาฏน้อง
โฉมแม่แม้นอุมา
ฤาองค์อรอุษา
งามประโลมจิตรแล้

◎ ดอกมณฑาทั้งคู่
ฤาว่าดาวดวงจันทร์
สมกับข่าวกล่าวขวัญ
โฉมแม่ควรแนบหน้า

◎ อรไทยพิศท่านท้าว
เนตรบ่วางภูมี
จอมราชพิศโฉมศรี
เนตรบ่วางแน่งน้อย

◎ นางเจิมนางจั้นก้ม
พิศพิลาศเยาวมาลย์
งามดุจอับศรผสาน
ดื่มพิศพระภาเจ้า

◎ ครั้นชมโฉมราชแล้ว
โฉมราชดั่งเทพผยอง
ภักตร์ต่อ ถันนา
นบน้อมจำนง
ตรูตา
มิ่งแท้
เสาวภาคย์
เลิศล้ำอำพล
เคียงกัน แลฤา
แจ่มฟ้า
งามเงื่อน
พี่แล้วจอมใจ
ยินดี
มุ่งชมน้อย
สุดชื่น
เนืองน้ำใจเหิม
กราบกราน
หมอบเผ้า
ทั้งคู่ ชำแย่
พี่น้องงามสม
ดื่มสอง องค์นา
ยาตรหล้า

ผิวผุดผาดเพี่ยงทอง ธรรมชาติ์
พิศราชดิ์มหนุ่มหน้า หน่อไท้งามจริง
◎ สองนายนิ่งนั่งเผ้า อยู่ไหน เล่านา
มาช่วยพิศสามไทย อยู่เกล้า
งามสรรพจับดวงใจ เจริญจิตร
จงช่วยพิศภักตร์เจ้า ท่านไท้ทั้งสาม

โคลง ๒

◎ สองนายตามกันคล้อย มาบังคมยอดสร้อย
หมอบให้ห่างไกล
◎ สามไทงามเลิศล้ำ ใครจะงามกึ่งก้ำ
หนึ่งนั้นไป่มี

โคลง ๔

◎ ทรงศรีโสภิศพ้น รำพรรณ
รอยว่าเทพยรังสรรค์ สู่หล้า
ฤๅว่าตระวันจันทร์ แจ่มจรัส
สามราชงามเยี่ยมฟ้า เฟื่องฟ้นฟูใจ
◎ เชิญไทธิราชทั้ง สามกระษัตริย์
เสวยศุขภิรมย์สวัสดิ์ ส่างร้อน
ยังแท่นผทมรัตน์ รมเยศ
จงอย่ามีใช้ข้อน ชุ่นข้องหมองศรี

◎ ทรงสุพระพิเลยง กราบกราน
ลากลับหับทวาร คลาศแคล้ว
เข้าสู่ที่สำราญ เริงร่วม กันนา
ต่างชื่นชมผ่องแผ้ว เพื่อด้วยกามกล

◎ จุมพลครันพิเลยง กลับพลัน
ตรัสประโลมรำพรรณ พร่ำพร้อง
อ้าแม่แทบชีวัน จากร่าง แลแม่
ตั้งแต่ได้รูปน้อง พี่ต้องติดตาม

◎ อุตส่าห์มาพบแก้ว กลอยใจ
ขอฝากรศรักไป จวบม้วย
แม่อย่าคิดระแวงใน พจนพากย์ พี่นา
จักร่วมสุขทุกข์ด้วย ห่อนร้างแรมโฉม

◎ ตรัสพลางโลมลูบต้อง เคล้นใจ
ทรวงเสียดเบียดแนบใน นุ่มเนื้อ
ภิรมย์รื่นหฤไทย ในท่วง ทีนา
กรกอดกรเกยวเกี่ยว กอดแก้วกับองค์

◎ ภุชงลงเล่นสร้อย สระสวรรค์
กลวเกลอกเยือกเย็นยัน ย่ำเย้า
กำเริบฤทธิ์โรมรัน แรงเรียว
ค่อยคลี่คลายคลึงเคล้า เร่งเร้ารุกราน

โคลง ๒

๏ สุมามาลย์บานคลี่คล้อย ภุมรินเล้ียดสร้อย
แซรกไซร้เสาวคนธ์

๏ พ้าฝนโปรยปรายต้อง ปลาชื่นชมเคล้อนคล้อง
ท่องท้องสระศรี

๏ กินรีร่อนร้อน ชมชื่นเชิงชู้บ่อน
ร่อนเร้าแรงรมย์

๏ พระชมพระพิมพ์แล้ว เชยพระพรรณผ่องแผ้ว
เล่ห์ล้ำหลากกัน

๏ ดุจสารมันเมากล้า งาง่าแทงแรงร้า
เรือยเรือยภิรมย์สมร

๏ ดุจอัศดรถูกน้อย ย่างย้ำซร้ำรอยร้อย
เรียบล้ำใดปาน

โคลง ๔

๏ ภูบาดตรัสปลอบสร้อย สายสมร
รักแม่สุดินดอน ผังพ้า
เรียมจากนครจร เจียรชีพ วายแม่
มาประสบหนุ่มหน้า จึงได้ชีพคง

๏ โฉมยงปลงจิตรปลม ภูธร
นบนอบชวลกร แก่นไท้

พระจงโปรดสั่งสอน
น้องไปรู้รอบไซร้
๏ เยาวมาลย์การข้อนั้น
พี่ไปถือโทษแคลง
พี่หวังจะผั้งแฝง
น้องอย่าละพี่ให้
๏ นฤมลพังพระพร้อง
เสมออมฤตยอัน
หวานฉ่ำชื่นกระสรร
ดังจะกลืนชื่นแล้
๏ ภูบาลบ่เบื่อเบือง
บัวบ่เบือนชมชัว
อาทิตย์ก็มืดมัว
วายุพัดครั้นครัน
๏ สมุทคนองน่านน้ำ
ซรืมซราบอาบเอิบใน
สัตว์สิงห์ห้วงวนไป
หญ้าแพรกแยกย่นย้อย
๏ ไกรสรสมสู่สร้อย
สารสู่สาวสารี

ผิดชอบ แลนา
พระได้โปรดปราน
อย่าแหนง
เคลือบไซร้
ฝากชีพ แลแม่
ห่างห้องโหยหน
รำพรรณ ชื่นแช่
เอกแท้
ซ่านซาบ ทรวงนา
เล่ห์ล้ำคำขาน
บ่อนบัว
ชื่นชัน
หมอกเมฆ
เฟื่องฟ้นฟูมฟอง
นองไหล
ใช่น้อย
ทั่วป่า
ลูลัมระเนนนอน
ไกรสีห์
ลาศเล้า

กวางทรายม่ายเมียงม็ มองคู่
กระต่ายกระแตเต่าเต้า ไต่เต้นตามกัน
◎ อัศจรรย์ลั่นเล่ห์พัน เพี้ยงทลาย
บั้นบ่วนสวนศร็ลลาย แล่งไล้
สองนางกับสองนาย เนาเนื่อง กันนา
ร่วมภิรมย์รศไร้ ราคร้อนแรมนาน
โคลง ๒
◎ ทิวากาลเกือบคล้อย ส่ส่ัพเลียงแช่มช้อย
ค่อยคล้อยคอยพัง
◎ ยับยั้งแทบทวารไซร้ ส่วนสมเด็จท่านไท้
คลาศไคล้เผยทวาร
◎ พ่เลียงกรานกรายบเกล้า เชิญสามกระษัตริย์เจ้า
พี่น้องสรงสนาน
◎ พระสำราญผ่องแผ้ว สรงกับสองน้องแก้ว
ก่อเกอแกมกล
◎ ดวงอุบลเบ็ยดเบือง เสียดส่องย้ายเยือง
ยั่วแย้มยวนใจ
◎ จอมไทชมผ่องแผ้ว เสร็จสรงสาครแล้ว
เส็ดจ้ขึนแท่นพลัน
◎ จอมขวัญสั่งพ่เลียง ยกเครื่องเสวยเทียบเคียง
แต่งไว้ตั้งถวาย

◎ ส่องสายสวาดิวอนไหว้ เชิญสมเด็จท่านไท้
ธิราชเจ้าจงเสวย

◎ พระชมเชยยั่วเยิ้ม เชิญพระน้องส่องแสงส้ม
เสวยด้วยพี่รา

◎ พร้มภักตราผ่องแผ้ว เพื่อพระนุชน้องแก้ว
เสวยด้วยดีพระไทย

◎ ตระวันใกล้ค่ำคล้อย พี่เลี้ยงเตือนยอดสร้อย
จักให้ไคลคลา

◎ เพลาควรเสด็จไซร้ ส่องจงลาท่านไท้
ธิราชเจ้าจรดี

โคลง ๔

◎ ภูมีพังเร่าร้อน อารมย์
เจ้าพี่เอยทรามชม ชื่นเคล้า
แม่ไปพี่จะตรม ตรอมสวาดิ อยู่นา
ตั้งแต่จะสร้อยเศร้า โศกเพียงปางตาย

◎ สายสายสวาดิอัดอั้น อาวรณ์
กอดบาทอดิศร โศกสร้อย
พระเอยไป่อยากจร จากราช เลยนา
ซบภักตร์โหยดห้อย ห่อนได้สมประดี

◎ ส่งสารศรีสวัสดิ์ท้าว ทงงส่อง
แสนวิโยคโศกหมอง หม่นไหม้

กราบกับตักพระทอง ทงงแท่ง งามตา
น้องจะวายชีพไว้ หว่างสร้อยสวนขวัญ

◎ ทรงธรรม์ผันกอดแก้ว กัญญา
น้ำเนตรนองไนยนา เนื่องล้น
อ้าแม่จะไคลคลา ทั่งพี่ แลฤๅ
ไหนชีพพี่จะพ้น พรุ่งเช้าเพลางาย

◎ โฉมฉายพังพระเอ้อน อาไลย
จะจากไปฉันใด ดังน
ระทวยระทดเจียรใจ จะขาด พระเอย
สองวิโยคร่ารี เร่าร้อนใจตรอม

◎ อ้าจอมกระษัตริย์เจ้า จักรพงษ์
แรกเริ่มยินข่าวองค์ ท่านไท้
หวังสวาดิตระลึงหลง ครวญคร่ำ ถึงนา
นอนนั่งดั่งบ้าใบ้ บ่ได้สรงเสวย

◎ บุญเคยจึงได้ร่วม เรียงรมย์
คุณพระพี่มาสม สู่ไซร้
ถึงสวนก็ได้ชม ชูชื่น จิตรนา
ยังไปถึงวันให้ จากได้ฉันใด

◎ อ้าสองไททั้งคู่ ควรชม ชื่นแฮ
แรกพี่ได้รูปนิยม ข่าวน้อง

เหาะได้จะเหาะสม
เหาะบ่ได้ใจข้อง
๏ ละบุรีบเต้า
อุตส่าห์เดินดินดอน
มาได้ชื่นชมอร
ยังไปถึงวันแล้
๏ อรไทยพังราชเรือง
ซาบซ่านแสนกระศัลย์
พระเอยจะจากฉัน
กรกอดบาทจอมเจ้า
๏ ปราไสสุนทเรศสร้อย
สามกระษัตริย์รำพรรณ
ต่างปั้นป่วนหวลหัน
พระประคองพี่น้อง

สู่นุช แนบนา
ชุ่นแค้นแสนทวี
ตามสมร มานา
ยากแท้
อุ่นอก แลแม่
ละได้ฤาไฉน
รำพรรณ
สุดเศร้า
ใดดั่ง นี้นา
จูบได้แรงใจ
สารสรรพ์
พร่ำพร้อง
โหยสวาดิ
แนบข้างเคียงถนอม

โคลง ๒

๏ พี่เลียงน้อมทูลไท้
เสร็จเข้าคืนวัง
๏ พระช่วยสั่งสอนสองเจ้า
ค่ำไซร้ไปสม

จวนจะใกล้ค่ำไซร้
พี่เลียงเสด็จเข้า

๏ อย่าปรารมร่ำร้อง ใช่จะเหินห่างห้อง
ห่อนให้โหยหา

๏ สุดอาไลยพี่แล้ว เชิงสองพระน้องแก้ว
กลับเข้าไปพลัน

๏ จอมขวัญกระศัลย์ไซร้ กรประนมกราบไหว้
ท่านแล้วลีลา

๏ เหลียวมาสั่งโศกสร้อย เชิญบพิตรแช่มช้อย
อย่าช้าไปถึง

ร่าย

๏ พี่รีบจึงบังคม ประนมสองกระษัตริย์
เชิญขึ้นรัตนวอทอง ส่นมนองแน่นห้อม
แวดล้อมหลามตามกัน พลันมาถึงทวารา
ภอเพลาค่ำคล้อย ส่งยอดสร้อยเข้าที่
สองนารีรับฝาย บอกกับนายทวารพลัน
ว่าจอมขวัญลืมของไว้ อย่าเพ่อให้หับทวาร
ทำลนลานจรดี ถึงส่วนศรีทันใจ
เข้าไปในตำหนัก เชิญทรงศักดิ์เสด็จพลัน
สองนาฏจรัสตามมา ถึงทวาราทันใด
แกล้งดับไฟมืดมิด พาทรงฤทธิ์เข้าใน
ขึ้นปรางไชยทันที สองโฉมศรีเสด็จรับ

หับทวารห้องทอง ส่องพาส่องซ่อนไว้
ต่างชื่นชมกันได้ ดั่งน้ำใจหมาย

โคลง ๒

◎ โฉมฉายเชิญท่านไท้ เสด็จเหนือแท่นทองไชร้
แต่งตั้งเครื่องถวาย

◎ พานสลาลายเลิศแล้ว ล้วนประดับเพ็ชร์แพร้ว
เพริศพรั่งเพราตา

◎ ส่องสุดาแน่งน้อย กรประนมชดช้อย
แช่มชื่นภิรมย์

◎ พระเชยชมชื่นเคล้า ค่อยประคองส่องเจ้า
แจ่มหน้านวลจันทร์

โคลง ๔

◎ ทรงธรรม์สรรพจงเฮือน อาวรณ์
อ้าแม่ส่องสายสมร พี่ไชร้
พี่สู่ละมารดร บิตุเรศ มานา
หวังฝากชีพส่องไท้ แม่ได้เอนดู

◎ โฉมตรูกราบนอบน้อม ส่นองสาร
คุณพระคำไดปาน เปรียบได้
ขอรองรับบทมาลย์ มอบชีพ ถวายแฮ
น้องไปขอห่างไท้ พระได้ปรานี

๏ ถ้อยที่มีศุภสร้อย สารสนอง กันนา
พระประโคมโฉมสอง พี่น้อง
สองนาฏแนบเรียงรอง รับราช
แสนภิรมย์ร่วมห้อง ห่อนให้เว้นวาย

โคลง ๒

๏ โฉมฉายซ่อนเงื่อนไว้ รู้แต่สองนางไซร้
ร่วมใส้เดียวกัน

๏ หลายวันล่วงไปแล้ว สองนายปรีชาแกล้ว
ตรึกถ้อยทางความ

๏ พยายามความยากได้ สมดั่งจิตรคิดไว้
เร่งให้ผันผาย

ร่าย

๏ สองนายแนบสองนาง พูดกันพลางปฏิภาษา
ทงงสองราเร่งคิด เรานี้ผิดมากนัก
ทำลอบลักล่วงเกิน เพลินแต่ตัวมิหนำ
ซ้ำแนะนำสองไซร้ ทราบถึงไท้บิตุราช
คงพิฆาฏชีวี สองนารีตกใจ
กลัวเภทภัยมรณา ย้อนปฏิภาษาสองนาย
คิดอุบายฉันใด จะพ้นไภยราชทัณฑ์
สองนายพลันปลอบพลาง สองนวลน้องอย่าเศร้า

เจ้ากับพี่พากัน
พากันหนีจึงได้
ยอบหมอบคลานเข้าไป
ทูลทรามชมทันใด
ความจะอื้นไซร้
สองอรไทยฟังข่าว
ด้วยกลัวไภยบิตุราช
ปลอบสองศรีอย่าเศร้า
พี่เตรียมไว้เสร็จแล้ว
พี่ได้ไปเมือง

เชิญจอมขวัญทันที
สองนางไซร้ฟังสาร
ในห้องที่ผมทม
บัดนี้ไภยจักถึง
นิ่งอยู่ได้ฉันใด
อุราผ่าวเพียงไฟ
ส่วนภูวนารถรู้ที่
ขวัญเข้าอย่าหม่นไหม้
หวังจะพาน้องแก้ว

โคลง ๔

๏ บุญเรืองฟังค่อยยิ้ม ยินดี
กรกอดบาทบทศรี ใส่เกล้า
น้องขอฝากชีวี ไว้กับ พระนา
ขอติดตามพระเจ้า จวบม้วยชีวัน

๏ ทรงธรรม์ปลอบนิ่มเนือ นวลจันทร์
ควรจะรับขวัญขวัญ เนตรแล้ว
พี่คิดบากบั่น มาสู่ สมนา
พักเห็นรักแก้ว พ้นเต็มใจ

◎ สามไทตรัสถ่องถ้อย สำรำ
ทั้งสี่พเลยงมา หมอบเฝ้า
พูดตรองตรึกปฤกษา สิ้นเสร็จ
พระประคองหนุ่มหน้า แนบเคล้าเอาใจ
ร่าย

◎ สองนางไวปรีชาญ จัดแจงการเตรียมไว้
เงินทองให้นายประตู ส่วนภูษรปรีดา
เชียนสาราเรื่องไชร้ วางไว้ในแท่นทอง
เชยชมสองพนิดา ครั้นเพลาเย็นย่ำ
ค่ำมืดชมุกชมัว ไปเห็นตัวถนัด
สามกระษัตริย์กับพเลยง บ่ายเบี่ยงออกนอกทวาร
เกษมสานต์หรรษา รีบไคลคลาไต่เต้า
ถึงท่าเข้าทันใด ลงกำปั่นไฟทันที
เข้าบาหลีห้องแก้ว พระผ่องแผ้วหฤไทย
สองทรามไวชื่นชม ประนมนอบหมอบเฝ้า
พระคลึงเคล้าปรีดา เพลาดึกให้เลือน
เคลื่อนกำปั่นไฟคลา รีบเร่งมาบ่มิขาม
ด่านทักถามทำเฉย ล่องแล่นเลยบ่ยั้งหยุด
รีบรุดออกอ่าวพลัน เกษมสันต์ใช่น้อย
พลางจุบกอดยอดสร้อย ศุขล้ำลำราญ

โคลง ๒

๏ ราตรีกาลล่วงแล้ว แสงอุไทยผ่องแผ้ว
ส่างพันธุ์ชาษตรี

๏ สาวศรีสนมแก่เถ้า ครั้นเพลารุ่งเช้า
คอยเฝ้าแจ่มจันทร์

๏ จนตระวันสายแล้ว ไป่เห็นโฉมสองแคล้ว
จากห้องบรรธม

๏ ฤาทรามชมบ่วยไข้ เห็นห้องหับทวารไว้
ไป่รู้ร้ายดี

๏ ทั้งพี่เลี้ยงเล่าไซร้ ไป่เห็นมาเผ้าไท้
เงียบสนั่นสูญหาย

๏ ตระวันสายส่องกล้า แก่เถ้าทุกถ้วนหน้า
นึกให้อัศจรรย์

๏ ชวนกันเข้าในห้อง ไป่เห็นพระพี่น้อง
อัดอั้นหวั่นไหว

๏ ต่างตกใจใช่น้อย เที่ยวถามหายอดสร้อย
ทุกห้องทุกหน

๏ สองคนพี่เลี้ยงไซร้ หายไปด้วยสองไท้
หลากล้ำเหลือประมาณ

๏ ให้แดดาลเดือดร้อน ต่างคนข้อนทรวงข้อน
อกให้โหยหา

◎ สองพงาอยู่เกล้า แม่เคยเล่นเย็นเช้า
บัดนี้ไปไหน

◎ จึงไปทูลย่าไท้ หลานราชโฉมศรีไซร้
กับพี่เลี้ยงหายไป

โคลง ๔

◎ ย่าได้ฟังเล่าร้อน หฤไทย
นิ่งนึกตรึกตราไตร กริ่งแท้
ซึ่งหลานรักหายไป กับพี่ เลี้ยงนา
คงจะมีเหตุแล้ เล่ห์ล้ำกำบัง

◎ ใครยังจะรู้เรื่อง ราวความ
สู่เร่งไปไถ่ถาม ถี่ถ้อย
ไฉนจึงไปพยายาม หลานรัก เรานา
โทษก็ผิดใช่น้อย ยิ่งร้อยพันทวี

◎ สาวศรีแลเถ้าแก่ ทุกคน
ต่างก็ทูลเหตุผล ย่าไท้
ตั้งแต่เด็ดจรดล ไปสู่ สวนนา
เห็นชุบซิบกันไซร้ ไปรู้เล่ห์กล

โคลง ๒

◎ ต่างทูลยุบลย่าไท้ โทษข้าผิดมากไซร้
พระได้โปรดปราน

๏ พี่งอาการเสร็จแล้ว ย่าเสด็จคลาสแคล้ว
สู่ห้องสองศรี

๏ เข้าในที่แท่นแก้ว ไป่เห็นพระหลานแล้ว
โศกเศร้าหมองหมาง

๏ เห็นสารวางแอบไว้ หยิบมาอ่านดูได้
เรื่องรู้ราวความ

๏ โอ้โฉมงามอรไท ควรฤามาเปนได้
ดังนี้หลานเอย

๏ หลานเคยนวดย่าแล้ว ย่าเชยชมผ่องแผ้ว
กอดแก้วกลอยใจ

๏ ถึงใครบอกย่ารู้ จะช่วยทูลแก้กู้
ธิราชไท้บิตุรงค์

๏ ย่าทรงกำสรดสร้อย ถึงพระหลานแน่งน้อย
ฉะห้อยพันทวี

๏ โอ้แต่นี้เปล่าเศร้า ใครจะนวดย่าเหล้า
ดังเจ้านฤมล

ร่าย

๏ จึงเสด็จลงปราสาท บิตุราชสองศรี
บอกกล่าวแถลงการ ส่งศุภสารศรีสวัสดิ์
ท้าวนพรัตน์รู้ข่าว ฤาระเห่าเพี่ยงพัง

หฤไทยหวังฬูกน้อย กำสรดสร้อยหมองศรี
พระภูมีหวลหห้อย จึ่งอ่านสารศุภสร้อย
ใครรู้ร้ายดี

ร่าย

๏ ในสารศรีสุนทเรศ ขอกัมเกษอภิวาท
แทบเบื้องบาทบิตุรงค์ กับทั้งองค์ชนนี
ของโฉมศรีสองสมร ข้านามกรพระฦๅ
บิตุรงค์คือพันทุมราช พระนามนารถชนนี
สุมาลีเลิศลบ ผ่านพิภพลพบุรี
ทราบข่าวศรีสายสวาดิ งามพิลาศเลิศลักษณ์
ให้ปองรักสองสายสมร แสนอาวรณ์ร้อนรน
สุดจะทนทานได้ ครั้นจะให้ทูตมา
ทูลสาราเล่าไซร้ กลัวเกลือกไม่เหมือนหมาย
สู้เกือกกายติดตาม พยายามยากนัก
ประหนึ่งจักวายปราณ สู้ทนทานความยาก
แสนลำบากตามมา พบพนิดาทรามรัก
ทำลอบลักล่วงเกิน จึ่งชวนเชิญโฉมศรี
หนึ่งกำบั่นไฟ รีบคลาไคลทันที
ถึงธานีแล้วไซร้ จึ่งจะให้ทูตมา
ทูลบาทาบิตุราช ขอโทษนาฏทั้งสอง

อย่ามีหมองมัวเศร้า พระองค์จงโปรดเกล้า
ลูกน้อยกลอยใจ

โคลง ๒

◎ จอมไทอ่านเสร็จแล้ว ให้คิดถึงลูกแก้ว
อัดอั้นตันทรวง

◎ ครั้นจะล่วงตามไซร้ เห็นบ่ทันกันได้
ยากแท้ตามทาง

◎ จำจดความรอไว้ พังข่าวราวเรื่องไซร้
จึ่งได้คิดการ

◎ ให้แดดาลโศกสร้อย คิดถึงพระลูกน้อย
ดังห้อยหวลหา

โคลง ๔

◎ หน่อนราธิราชเจ้า จอมกระษัตริย์
องค์พระภาสวัสดิ์ ส่างร้อน
เชยชมชื่นกำดัด ดวงสวาท
สองภิรมย์อ่อนอ้อน แอบข้างทั้งสอง

◎ พระประคองนางน้อย นวลจันทร์
กอดประทับรับขวัญ แน่งน้อย
ชวนเชยชื่นชมพรรณ มัจฉะว่าย วนนา
บ้างผ่าผันคลึงคล้อย เคล้าเคล้าคลอกัน

๏ ทรงธรรม์เสด็จที่ท้าย เภตรา
กับพระน้องสองรา ร่วมเคล้า
เห็นนางเงือกว่ายมา เมียงม่าย
พระตรัสชวนนวลเจ้า แจ่มหน้าเชยชม

๏ เอวกลมนมเต่งตั้ง เต็มทรวง
ดวงภักตร์พิศพุ่มพวง แช่มช้อย
สองแขนก็แม้นงวง คชคู่ กันนา
แต่ว่ามีหางคล้อย ว่ายคล้ายมัศยา

๏ พูดจาว่ากล่าวได้ ดังคน
รู้จักแจ้งเหตุผล ถี่ถ้วน
เรียวแรงว่ายเวียนวน ไวว่อง
ท่องเที่ยวทางชะเลล้วน ภุกล้ำลาญใจ

๏ อรไทยจึงกล่าวถ้อย ทูลถาม
ไฉนว่านางเงือกงาม เงือนไขร้
รู้แจ้งจัดใจความ ถ้วนถี่
พระช่วยโปรดเล่าให้ ทรามรู้เหตุผล

๏ จอมพลเล่าเรื่องเบื้อง บรรพ์
ครั้นอไภยมณี หนุ่มน้อย
นางเงือกแบกว่ายหนี นางยักษ์
พระจึงสมสวาดิส์ร้อย เงือกน้อยนงพาล

๏ เห็นวาพว่ายแหวกน้ำ นุนนอง
หางโบกคลื่นฟูมฟอง เฟื่องฟ้น
พ่นน้ำเล่นเป็นฉออง สูงสุด
เสียงสนั่นครั่นครน คลื่นฟุ้งฟูฟอง

๏ นวลฉอองเห็นหวาดว้า หวั่นฤไทย
อิงแอบองค์ภูวไนย แนบเนื้อ
พระตรัสปลอบปลื้มใจ อย่าหวั่น หวาดแม่
กรกอดกายแก้วเกื้อ จูบแล้วรับขวัญ

๏ เกษมสันต์สองแช่มช้อย เชิงชม
จอมกระษัตริย์กระศัลย์สม สู่สร้อย
สำราญรื่นภิรมย์ รศร่วม กันนา
แสนเกษมใช่น้อย เนื่องน้ำใจหมาย

๏ มาหลายวันล่วงเข้า เขตรขันธ์
ค่อยชื่นชมสรวลสันต์ สร่างเศร้า
ข้าเมืองสมุทโดยพลัน แล่นล่อง มานา
ถึงพระนครเข้า ทอดถ้าทันที

๏ พาสองศรีเสด็จขึ้น ปรางไชย
ทูลบาททั้งสองไท ไผ่เผ้า
โฉมสองผ่องผิวใส โสภาคย์
กรประนมก้มเกล้า หมอบเผ้าเคียงกัน

◎ ทรงธรรม์บิตุราชทั้ง ชนนี่
พิศพิลาศสองศรี หนุ่มเหน้า
งามเล่ห์ลักษณมี มาเปลี่ยน แปลงฤๅ
ลืมพิศพระลูกเจ้า พี่น้องงามจริง
◎ งามยิ่งทั้งคู่คล้าย คลึงกัน
สมกับข่าวกล่าวขวัญ วาดไว้
รอยว่าเทพรังสรรค์ สองแม่ มานา
เคยคู่พระลูกไซร้ จึ่งได้โดยจง
◎ จึ่งองค์บิตุราชเธอน อวยพร
สองแม่อย่าอาวรณ์ โศกเศร้า
บิดารักสายสมร เสมอกับ บุตรนา
จะกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงเจ้า ไป่ให้อนาทร
◎ มารดรกรลูบไล้ สองอนงค์
ปลอบประโลมโฉมยง อย่าสร้อย
มารดารักเสมอองค์ เอารส แลนา
จะถนอมแน่งน้อย ห่อนให้ขุ่นเคือง
◎ บุญเรืองกราบนบน้อม สนองสาร
คุณซึ่งทรงโปรดปราน มากไซร้
ลูกสู้จะถนิถาน มาพึ่ง พระนา
ขอฝากชีวิตไว้ อยู่ใต้บทมาลย์

◎ สดับสารสุนทเรศเอื้อน โองการ
สองอย่าคิดแดดาล เดือดไหม้
จงเจริญสุขสำราญ รมย์รื่น
พ่อจะส่มโภชให้ ลูกแก้วกลอยใจ
◎ ปางไทบดุราชเจ้า จอมกระษัตริย์
สถิตย์แท่นเลิศตรฉัตร เฉิดหล้า
เสนาแน่นเปนขนัด นบบาท
ตรัสสั่งตำรวจหน้า เร่งให้จัดการ
◎ แต่งโรงงานถี่ถ้วน ทุกอัน
จะเศกสำมจอมขวัญ ลูกแก้ว
โขนโรงใหญ่สำคัญ ชักรอก แดนา
โรงอิเหนาเพราแพร้ว แต่งให้ครบครัน

ร่าย

◎ กะเกณฑ์กันถ้วนถี่ บ้กน่าที่ทุกหมวด
ตำรวจทั้งแปดกรม เร่งรดมแต่งโรง
ดูอาดโถงโรงโขน สายรอกโหนห้อยไว้
โรงอิเหนาไซร้แต่งสรรพ ประดิษฐ์ประดับเพราตา
รจนาเพราใจ งามวิไลยแล้วเสร็จ
จึงส่มเด็จบดุราช กับวรนาฏมหิษ์
ได้ฤกษ์ดีกำหนด แต่งเอารสรักไท้

ทงงส่องสะใภ้โสภา
มายังทพช์
เบิกบายศรีทำขวัญ
เสี่ยงสันนันฤนาท
ฆ้องกลองกาจกึกก้อง
สเทือนท้องสุขาดล
โกลาหลครันเครง
บันเลงเล่นเต้นรำ
โขนเขนนำเกรียวกราว
จับเรื่องราวอินทรชิต
นฤมิตรเป็นมัฆวาน
ชิคชสารสามเศียร
ชักรอกเวียนวนว่อน
เล่ห์เหาะว่อนเวหา
แผลงศักดิ์ดาโมกขศักดิ์
ต้องพระลักษณ์ล้มลง
สุครีพตรงเข้าประคอง
หณุมานมองมัฆวาน
ยอดทหารโกรธนัก
เหาะโหมหักคอช้าง
เงื้อง่าง้างขาดพลัน
อินทรชิตรันด้วยศร
ต้องพานรินิ่งสลบ
ตกทับทบดินดอน
เบื้องลครในเล่น
เรื่องรเด่นมนตรี
ลักโฉมศรีบุษบา
พายังอรัญเวศ
ศิขเรศคูหาห้อง
แนบนวลน้องสมคิด
เชยชมชิดสนิทสนม
ร่วมภิรมย์สำราญ
ภอเสร็จการพิธีแล้ว
สามกระษัตริย์ผ่องแผ้ว
ชื่นน้ำใจเกษม

โคลง ๔

๏ ปรีดเปรมชมชื่นทัง ชาน
เล่าเรื่องพระภาลี ลาศเต้า

ได้สองนางโฉมศรี มาสู่ เมืองนา
ปรากฏพระยศเจ้า จบฟุ้งกรุงไกร
◎ จึงไทบดีเรศเจ้า จอมกระษัตริย์
ให้แต่งสารศรีสวัสดิ์ ส่งให้
ใส่กล่องนพรัตน์ เรืองโรจ
ให้ทูตถือไปไชร้ สู่เบื้องเมืองรมย์

โคลง ๒

◎ ทูตบังคมลาแล้ว ลงกำปั่นพลันแคล้ว
แล่นล้ำเลยไป
◎ ถึงกรุงไกรเข้าเฝ้า ถวายสารพระผ่านเกล้า
อีกทั้งบรรณาการ
ร่าย
◎ พระผู้ผ่านเมืองรมย์ ค่อยชื่นชมปรีดา
รับสารารอ่านพลัน สารสุวรรณบรรจง
ของอองค์อธิบดีไทย ในประเทศถิ่นสยาม
นามนครลพบุรี อยุทธยศรีโสภา
ขอเจริญมาด้วยดี ทางไมตรีต่อกัน
ด้วยจอมขวัญเอารส นามปรากฏพระฦๅเลื่อง
ได้ทราบเรื่องโฉมสอง ให้หม่นหมองมัวไหม้
หวังใคร่ได้ดวงสงวาดิ เพียงจะขาดชีพแล้ว

จึ่งคลาศแคล้วติดตาม ล่วงลวนลามลอบลัก
ทำหาญหักโดยได้ โทษผิดไซร้แสนทวี
หนึ่งสองศรีโสภา ถึงภาราแล้วไซร้
อภิเศกให้เป็นเอก อดิเรกวงษา
สองพังงาหนุ่มหน้า ขอประทานโทษเจ้า
พระได้โปรดปราน

โคลง ๔

๏ อ่านสารเสร็จสิ้นข้อ คำขาน
ล้วนแต่คำเจื้อจาน จิตรน้อม
ควรจะรับสมัครสมาน มูลมิตร กันนา
ยศศักดิ์สมเสร็จพร้อม เนืองน้อมใจหวัง
๏ จึ่งตรัสสั่งทูตทั้ง สามนาย
จงหยุดอยู่ให้สบาย ก่อนไซร้
เราจะแต่งสารสาย ส่งทูต ไปนา
ถึงสมเด็จท่านไท้ ธิราชโพ้นพร้อมกัน

ร่าย

๏ จึ่งผายผันสู่ปราสาท บอกวรนาฏมหิษ
ทูลคดีย่าไซร้ ชื่นชมได้ปรีดา
จัดแจงหาสิ่งของ เงินแลทองครบครัน
สิ่งละพันชั่งถ้วน แก้วแหวนล้วนอย่างดี

สนมนารีศรีร้อย
ภูวไนยให้แต่งสาร
ใส่กล่องแก้วแววตา
ให้เร่งจัดกำปั่นไฟ
โดยวิถีสาคร
หลายคืนวันรีบมา
เข้าเฝ้าไทธราธาร
ทั้งสิ่งของพระราชทาน
ถวายศุภสรอ้ยสารสรรพ์
กับสุดสวาดิพระภๆ
ตรัสสั่งให้อ่านสาร
ฝากสองสมรสุดสวาดิ
ให้สนมนำทูตเฝ้า
ทูตดีใจใช่น้อย
สโมสรสำราญ
ทูตทูลลามาพัก
หน้ารุ่งเรืองเบิกบาน
ทูตทูลไทธิราช
บรรจงจัดวาดแล้ว
ทูลลาไทไคลคลา

ให้ลูกน้อยกลอยใจ
เขียนลงลานทองแล้ว
ทั้งบรรณาการกระษัตริย์
ทูตคลาไคลทันที
สองลำจรตามกัน
ถึงภาราทันใด
บรรณาการชนกอง
สองเยาวมาลย์แน่งน้อย
ส่วนทรงธรรม์พันทุมราช
ยินดีฤๅรำไห้
คำสมัครสมานสโมสร
พระภๆราชชื่นชม
สองหนุ่มเหน้าข้างใน
เฝ้ายอดสร้อยสายสมร
สองเยาวมาลย์ปรีดา
สำนักตีกแขกเมือง
ครั้นอยู่นานแล้วไซร้
ขอวาดรูปสามกระษัตริย์
ใส่แผ่นแก้วแววไว
รีบเร็วมาบ่หิ้ง

ถึงบุรีรมย์นคร เผ้าอดิศรผ่านเกล้า
ถวายรูปเจ้าทั้งสาม งามเฉลาเพราคม
ท้าวเห็นชมสมกัน รูปเชยขวัญกับชิดา
แต่นั้นมาสองเมือง ยศรุ่งเรืองเฟื่องฟ้า
เที่ยวเที่ยวค้าถึงกัน เกษมสันต์สโมสร
ราษฎรชมชื่น สำราญรื่นใช่น้อย
สำเร็จสร้อยสารสนอง อุส่าห์จองจัดไว้
พออ่านฟังเล่นได้ เฉิศล้ำตำนาน

โคลง ๔

๏ นิทานทำเที่ยบไท้ พระลอ
คำฉม้ายคล้ายพอ อ่านอ้าง
พระภาเอี่ยมละออ องอาจ
องแอบน้องสองข้าง คู่เคียงเรียงรมย์
๏ เชยชมชื่นทั่วทั้ง ชายหญิง
ฟังเล่นาะจับใจจริง ใช่น้อย
บทบาทพาดพันพิง เนื่องเนื่อง กันนา
เล่ห์ดังมาไลยร้อย เรียบล้ำคำชาน
๏ ใครอ่านสารศุภสร้อย ศรีสวัสดิ์
เห็นว่าคำใดขัด ค่อค้อน

เชิญช่วยผจงจัด ผลัดเปลี่ยน เถิดพ่อ
ขอแต่อย่าย้มย้อน ยั่วเยือนที่หยัน

๏ รำพรรณกลั่นกล่าวเกลี้ยง กลอนกล การแย
โดยระบอบระเบียบยล เยี่ยงแท้
ขอศรีสวัสดิ์ศุภผล ภูลเพิ่ม ข้านา
สรรพไภยไกลแกล้ แกล้ กลับร้ายกลายดี

๏ หลวงศรีมโหสถแสร้ง สรรผจง
ยอยศพระภาองค์ เอกไท้
ทงส์พเลยงพะวง หวังร่วม กันนา
ให้เสร็จสมนึกได้ ดั่งน้ำใจถวิล

๏ จบสิ้นเสาวภาคย์สร้อย สารสนอง
เดือนสิบยี่มโรงจอง จัดไว้
ศักราชลุพันสอง ร้อยสิบ แปดแฮ
อัฐศกวันศุกร์ไชร้ เสร็จสิ้นสิบสาม

จบบริบูรณ์

(ในบันทึกสมาคมวรรณคดีว่า พระครูพิเชฎ (กลัด) แต่ง พ.ศ. ๒๓๙๙)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทยเขษม ถนนเฟื่องนคร พระนคร

นายอำพัน ฉายางกูร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๐๑